

ВАСИЛЬ ЧЕЧВЯНСЬКИЙ

Зборні
твірческі

2xps 70 km

Вас. Теремкин.

ВАСИЛЬ ЧЕЧВЯНСЬКИЙ

Вибрані
гуморески

РАДЯНСЬКИЙ ПИСЬМЕННИК

КИЇВ — 1959

Вторески

РОЗЧАРУВАННЯ

Я, шановні товариші, людина майже культурна і завжди покладаюсь на науку. Не можу, одне слово, без науки дихнуть. Наприклад, дружина огірки солить, а я стою поруч з «Подарком молодим хозяйкам» у руках і стежу, щоб усе було за наукою. Підскочить, припустім, така ситуація, що треба синкові клізму поставити, я беру «Сам собі лікар» і, поки мій син галасує, тримаючись за живіт, перегортаю 300 сторінок «Сам собі лікаря», відшукую те місце, де говориться про наукове ставлення клізми, і синок мій починає знову галасувати вже від науки.

Взагалі ніхто не має права закинути мені, що я ігнорую науку. Ні в якому разі.

І коли я, прочитавши в газетах (бачите, і газети читаю) про затемнення сонця 29 червня, почав готуватись до цієї всесвітньої події, то в цьому нема нічого дивного. Готувався я ґрунтовно. Читав «Вечернее радио», закоптив скло, згадав мимоволі, що на початку війни 1914 року теж було затемнення сонця... Але згадав це між іншим, бо певен, що війни не бу-

де, бо ми війни не хочемо. А коли доведеться воювати, то хай знають акули, що ми готові. До речі, ніколи не думав, що сахарин такий дорогий. Коли порівняти з таранею, то виходить, що кіло сахарину коштує, як п'ять пудів тарані. Ну, сахарин сховав у радіоприймач, а що робити з таранею — не знаю.

Кум Бензол Йосипович раяв зробити з тарані матраца. Доведеться, мабуть, так і зробити. Неприємно трохи, але нічого не поробиш.

Значить, про затемнення. 29 червня прокинувся о 6 годині ранку. Поснідав таранею. О 7 зійшов із дому. Вирішив спостерігати на вулиці, як природа переживатиме цю подію. Наука говорить (читав у календарі), що рослини, а особливо тварини, реагують. Добре. Почалося затемнення і разом із тим почалось розчарування моє в науці.

Дійсно, товариші, з тим затемненням наука підкачала.

Дійсно — бачив. Безсловно, сонце затемніло з лівого флангу. Вроді на нього хто насунув, а потім одсунув звичайну сковороду. Та й то не спромігся на все сонце насунути, а лише на половину.

Ну, насунув! Ну, добре! А далі? Де зміна явищ у природі? Де паніка серед тварин і рослин? Не бачив ніякої паніки. Правда, в трамваї на Пушкінській була колотнеча, так то зовсім з іншої причини. Висаджували якусь громадянку, що хотіла п'ятилітню дитину за трьохлітню провезти.

Так це ж у нас трапляється щодня.

Тварини трималися спокійно. Коні візників,

як і завжди, залишали на брукові нормальну кількість спецхарчування для горобців, собаки в намордниках тримали себе теж пристойно. Відкритих виступів проти пригноблення собачих прав не спостерігав. Кози?.. Але скільки тих кіз у Харкові?..

Люди дійсно реагували, але якось невиразно. Кожен дивиться на сонце через чорне скло, а що в людини на думці — піди довідайся. Інший дивиться на сонце, а сам може думає: «Не спізниться б на посаду, а то оштрафують». Люди — вони завжди люди.

А паніки не було абсолютно. Не те що паніки, навіть п'яного ні одного не бачив.

От і вір після цього календарям, вір науковим авторитетам. Йй-богу, ще одне затемнення, і я цілком розчаруюсь у науці. А може зробити це зараз, не чекаючи на затемнення? Принаймні хоч мойому синкові буде легше.

В ЛАЗНІ

Шпарко!

Шумлять душі, шумлять крани з холодною й гарячою водою...

В пасмах м'якої пари швендяють голі постаті: товсті, худі, довгі, присадкуваті — всякі.

Постаті сопуть, стогнуть, хукають, охають, ахають. Не з болю, звичайно, а від повного, можна сказати, задоволення.

Миються.

Старенький худорляводрабинчастий лазник Тихін «проїзводить» — як він любить говорити — «усякіє системи» над черговим клієнтом.

Клієнт — товстий, опукуватий суб'єкт — лежить на мармуровій лаві й сопе, як ковальський міх...

— Давненько ви не бували в нас, Сило Степановичу, — говорить Тихін, намілюючи клієнтові боки, — давненько, років, мабуть, із п'ять не заглядали... А в нас, бачите, який поворот у курсі політики проїзойшов — настоящая тобі матімирхвоза... Не ті часи, не ті, що й говорити, не 20-ий годочок... Тоді бувало, коли при-

гадуєте, Сило Степановичу, щоб дістати такого вдово́льства, без аршинного мандата і не думай, і не гадай!.. А тепер — просяю покорно: за карбованець, а коли ти профсоюзний член— за 85 коп. і парся доскочу... Це як у купе, а которая публіка низькорозрядного достоїнства — можна й дешевше... Да! А порядки які були — сором: холод, брудота, в парній ніяких функцій, коли благородному чоловікові по програмі випаритись треба — хоч плач... Поверніться бочком, будь ласка, треба ще й з етого флангу «систему проїзвести»...

Сила повертається своїм величезним «бочком».

— Так що скажете, Сило Степановичу, про наше заведеніє? Мабуть, у двадцятому році і в думці не держали, як можна з хліва таку реставрацію ремонту соорудить.

— Все це так,— мимрить Сила,— все воно, конешно, харашо і навіть дивно, а совецька власть, безусловно, в чистоті понятія імеїть і якби скрізь така політика — кращої й бажати не треба... Але яка користь, Тихоне Радивоновичу, з тієї чистоти, коли душа твоя не має спокою, раз ти, приміром кажучи, по профсоюзній лінії свободное лицьо... Ну, от скажім,— я... Ти мене запитав, чому я до вас довго не заходив. А причина тому, братець ти мой, дуже проста й зрозуміла... Сопричислений я, голубчику, до слободного аліменту і допомагаю правительству різні кампанії провадить... Без мене ні одна кампанія не обходиться. От і тепер — три дні, як з БУПР'у.

Остання репліка примусила мене засміятись.

Сила опасливо озирнувсь і, побачивши мене, почав щось тихо говорити Тихонові. Розібрав я лише: «необережність... чорт... ще чого доброго з тих... з «смичкістів», бач — гліста какавая худосочная...» Я одійшов, щоб не «смущать» Сили. Вздогін чув лише спокійний козлітон Тихона: «А хто його знає, бо по голій людині ніякого хвакту — крім голого — оприділити не-возможно, бо всі мандати в роздягальній за-лишаються».

Маленький, кругленький чоловік полосував віником високу лису фігуру по худій спині і солоденьким тенорком торохкотів...

— Я, дорогий мій Василю Дмитровичу, ходжу сюди кожної суботи, бо без гігієни жити не можу... Мене ще покійниця мамаша змалечку до гігієни привчали, побивши на мені на цурпалки не одного віника... Та й ревматизма моя жестокая того потребує, а страждаю я на неї — проклятушу — давно... Як учепилась анахтема ще при царському гньоті і не пускає — хоч плач. У Харкові за цей час 14 урядів змінилось, а вона як засіла, і нема на неї ніякої революції. Тут лише й спасаюсь... Парок — то для ревматизми первеющее средство... І, благодареніє богові й совецької власті, карашо на цьому фронті стало... Лазня, вона хоч і комунальна, а все тут пунктуально содействуйть, а в парній ще й не всяка комплекція витримати може, ви сами побачите, Василю Дмитровичу.

Минулої суботи я тут парився з приятелем своїм Сергієм Івановичем, так його, знаєте, апо-

колипсической удар ударив... Карету швидкої допомоги викликали... Правда, Сергій Іванович незвичайного корпусу чолов'яга і вагу він, як по старій системі — на пуди — пудів до восьми добирає, а на різні там кілометри може й більш — хто його знає, а все ж таки... Ви, здається, готові, Василю Дмитровичу, так підемо паритись, господи благослови...

Я пішов у роздягальню. Уже одягнений Сила Степанович прощався з Тихоном і говорив: — Хоч по-вашому, по-совецькому, чайові і єсть «тудящой позор», але не можу я без цього... На, візьми... А що, як та «гліста» ще миється?

— Миється, миється, Сило Степановичу, покорно вас благодарю, миється...

«Гліста» одягалась.

І ТУТ РЕВОЛЮЦІЯ

Щоб підвищити музичність серед червоноармійців, в Ленінграді організують хорові інструкторські курси.

«Известия ЦИК'а»

«То лі дело» за старих часів.

Музичність сама підвищувалась, бо як виїде бувало фельдфебель — цей інструктор і диригент — та як «загн'ют» співакам декілька музичних реплік, так аж стіни розлягаються од «царя туре-ах-мед-ського» або од «цить Дунька — мовчи, Дунька»!!!

— Знов баса не в тую астролябію попали!! Вище! вище-е-е!! — растуди твою налево! Тенора — грубее-е-е!! Рабинович! Обозначай шаг на месті, а не крути задом, як холодногорська перекупка. Тоже — зашитник отечества.

Одне слово, методи були переважно практичні, а теорія відігравала роль підсобну і то у випадках, так би мовити, екстраординарних.

— Ой, штось то я, реб'ята, помічаю, що почалася юринда. Хіба це «пенія»? Стоять і

ротом двигають задля маскировки. І хоч би один-два, а то таких неізвесних ігоїстов розплодилось штук сорок...

— Діжурний! Зібрать після молитви всіх «неізвесних» — список я дам — треба теорію загнуть, хоч і не люблю я етой каніфолі.

Р-р-разойдісь!!

— Да!.. Так знаєте ви, господа ігоїсти, што такое «пенія»? Для чого вона? Ти думаєш, Сидоренко, што ето так собі, «предмет» і більш нічого. А чи звесно тобі, необразованная твоя пика, што «пенія», крім того, що веселить салдацькую душу, приносить пользу твоему органіченому здоров'ю?

Вона розвиваїть «слізістую оболочку»!!!

А як розвиваїть — я вам, сукини сини, зараз об'ясню.

У кожної людини в горлі єсть клапан. За тим клапаном єсть перепонка, або, по-вченому, слізіста оболочка.

І от, як ти співаєш, із тебе — через груди — виходить напор з воздуха і смикає тую перепонку, як струну...

Значить, і грудям — розвитку, і перепонці — розвитку, і... дурній твоей голові — розвитку, бо не буде через твою дурну голову від начальства замічення і не будеш ти без зміни на кухні картоплю чистить...

От що значить «пенія»!!!

— Ану, Сидоренко, шкварни для репетиції «Полюбила коваля»!!!

— На месті, шагом м-а-а-р-р-ш-ш!!

А зараз?

Скінчить отой інструктор курси, приїде до своєї залози, зберуться червоноармійці в клубі чи де там і почнеться:

Теорія музики, сольфеджіо, ноти, гами, різні там сі-бемолі та до-діези, модерати та в «пич-тікати»...

Ну, скажіть, будь ласка, чи скоро — за такою купою теорії — ота бідолашна «слізистая оболочка» дочекає на «розвитіє»?

А ще кажуть, що...

Е-х-х-х...

1925 р.

ЯК Я СТАВ ХУЛІГАНОМ

На станції N, куди поїзд прибув о десятій годині вечора, в наше купе увійшов новий пасажир.

В рогових окулярах, солідний брюнет років під сорок. Причому солідність ця була в усюму: і в жовтому новенькому портфелі, і в фетровому капелюсі, і в короткому модному пальті.

Новий пасажир чемно нам вклонився, спитав, де вільне місце, повагом витяг гаманця і, подаючи носієві карбованця, сказав:

— Спасибі тобі, братець. Далі я вже сам влаштуюсь.

Поїзд рушив.

Новий пасажир скинув пальто і капелюха, не поспішаючи порозкладав свої речі й сів.

Хвилини десять усі мовчали. Правда, нам трьом, що досить наговорились, не було вже про що говорити, а новий пасажир, очевидно, не хотів перший починати розмову. Але, нарешті, він не витримав:

— Шановні громадяни,— сказав новий. — Чи немає у вас склянки води або нарзану? За

обідом, знаєте, випив трохи і закусив паюсною, і зараз п'ять, п'ять...

— На жаль, нема,— відповів я.— А ви спитайте в провідника, може в нього є вода.

Новий вийшов з купе, але швидко повернувся.

— Немає і в провідника,— сказав він, зітхнувши.— Порядочки! У вагоні нема води, прямо хоч пропадай. А зупинка лише через годину. Цей поїзд швидкий, на малих станціях не зупиняється. Не знаю що й робити.

— Нічого,— почали ми втішати нового. — Потерпіть трохи.

— Доведеться, звичайно. Але ж, розумієте, тепер не дев'ятнадцятий рік, нарешті. Треба ж і про пасажирів дбати. Такий випадок і...

В цей час поїзд почав зменшувати хід і раптом став.

Повз наше купе, поспішаючи, пройшов провідник.

— Що трапилось? — посипалось з усіх купе.

— Невідомо, — відказав провідник, — зараз дізнаюсь.

Пасажири повиходили зі своїх купе й почали виглядати у вікна.

Трохи згодом повернувся провідник.

— Точно ще невідомо, яка причина,— сказав він, позіхаючи, — але кажуть, ніби десь попереду на перегоні «крушення» — товарний з рейок зійшов. Піду на станцію, довідаюсь.

— А хіба ми на станції? — зрадів новий наш сусіда.

— Ну да, — відповів провідник.— На невеличкій станції. Тому й зупинились, що семафор був закритий.

— От щастя,— радісно промовив новий.— Значить, я зможу напитись води. А то ж, розумієте, пропадаю, — так пити хочеться...

І він подався за провідником.

У вікно я бачив, як вони з провідником пішли по шпалах, присвічуючи дорогу ліхтарем.

Хвилини через десять новий повернувся з двома пляшками нарзану.

— Ну, знаєте, пощастило мені,— сказав він, задоволено всміхаючись.— Коли б не ця катастрофа, довелось б цілу годину страждати. А тепер, слава богу! Думав уже з умивальника воду пити. А тут на тобі — така приємна несподіванка — товарний з рейок зійшов! Кажуть, ніби жертви єсть, бо вже з N санітарний вагон прийшов. Отака історія... Ну тепер нічого — можна й далі їхати. Дві пляшечки нарзанчику, та провідник обіцяв ще й чайку принести чайничок. Поїдемо безпечно, тепер до X. водички вистачить.

Наш поїзд, простоявши дві години, нарешті рушив далі.

Всі пасажери спали.

Спав і щасливий брюнет, спорожнивши обидві пляшки нарзану.

На станцію O., де мені треба було сходити, поїзд прийшов о 4 годині ночі.

Я залишив вагон.

Сидячи в буфетній залі на ст. O., я думав: «На ст. X. поїзд прибуде о 9 год. ранку. Коли послати телеграму зараз, вона буде на ст. X. раніш поїзда години на три. Добре...»

Я пішов на телеграф і послав таку телеграму:

«СТАНЦІЯ Х. ПАСАЖИРОВІ МІСЦЕ 37,
ВАГОН № 6 ШВИДКОГО ПОЇЗДА № 5/6.

Катастрофи на наших залізницях трапляються не так часто, отже, страшенно турбуючись, щоб ви не залишились без води і не страждали, я подбав про це, наливши у ваш новий портфель два чайники свіжої холодної води. Щоб забезпечити вас максимальним запасом питва, все, що було в портфелі, я викинув у вікно. Я міг би це сказати вам особисто, але ви так блаженно спали, що я не насмівся вас турбувати. Всього вам найкращого».

1928 р.

ПРО ВУДКУ, РИБКУ І ВЗАГАЛІ

Найкраща розвага літом — це ловити рибу вудкою. Коли людині остогидне нудити світом, людина починає вудити. Різниці між цими двома «заняттями» майже нікаторої нема, а тому людина нічим не ризикує.

Як же ловиться риба вудкою?

Погано ловиться, а найчастіше зовсім не ловиться.

Що таке вудка в цілому?

Через те, що російського прислів'я: «На одному кінці черв'як, а на другому дурак» до наших українських умов пристосувати нам трохи не зручно, ми визначаємо вудку так:

Вудкою називається знаряддя, призначене для масової перевозки в дачних і інших поїздах у напрямку до тих місцевостей, де є річки, озера й ставки. В місцевостях, де нема залізниці, масову перевозку замінюють масовою переноскою.

Вудка — річ дуже складна.

Складається вона з: вудилища, лески, поплавця й гачка.

В у д и л и щ е. Довга бамбукова або з ліщини (горіщини) ломака, якою, ідучи рибалити, дуже зручно збивати яблука з найвищої яблуні. Збивати яблука по чужих садках не рекомендується, бо для цього, крім вудилища, треба мати ще й швидкі ноги.

Л е с к а. Теж довга, але вже не ломака, а нитка. Шовкова, або з англійського шпагату, або з кінського волосу. Важлива деталь: найкраще риба береться на леску, зроблену з хвоста смирної коняки.

Особливість лески, незалежно від матеріалу, з якого вона зроблена — заплутуватись якраз тоді, коли ви прийшли на річку і хочете пустити вудку в «дійствіє». І так же ж заплутується, проклятуща, що майже завжди доводиться розплутувати її способом Олександра Македонського.

Г а ч о к, або риб'яча смерть. Це та частина вудки, що має органічне «свійство» чіплятись за все, крім риби. Чіпляється за осоку, лозу, очерет, ваші власні штани, підводну корчу й інші зовсім не подібні до риби речі. Авторів цих рядків довелось торік витягти з Ворскли звичайні парикмахерські ножиці, але риби автор, принаймні в той день, як і взагалі за ціле літо, ні одної не впіймав.

П о п л а в е ц ь. Поплавець відіграє роль сигналізатора. Він надзвичайно точно й вчасно підкинує вам, що риба з'їла вже насадку і що треба насаджувати на гачок нову насадку, бо риба — ця нетерпляча істота — негайно покине ваші вудки і почне їсти насадку у вашого сусіди. А це викликає заздрість. Та не звичай-

ну, а жахливу охотницьку заздрість. Дійсно ж жах. Ви на власні очі бачите, що поруч у Петра або в Грицька раз у раз клює, а ваші поплавці стоять непорушно. Та тут від заздрощів у вас усередині може нетерпляча жила лопнуть. Взагалі поплавець надзвичайно важлива частина вудки. Принаймні він завжди вказує, що риба в річці є і що риба ця почуває себе непогано, поснідавши вашою насадкою.

Хтось із євангельських вождів сказав, що «Вера без добрих дел мертва есть», то так і вудкою без насадки риби не впіймаєш.

Що ж таке насадка?

Насадка (інакше — меню риб'ячого харчування) — це все, що насаджуете ви на гачок з метою впіймати рибу. Риба хватає насадку, разом із нею гачок і... ах! Розумієте тепер, що не буде з нашого боку помилки, коли ми скажемо, що насадка в складній системі вудки відіграє роль звичайнісінького провокатора.

Риб'ячих провокаторів багато (з цього боку риби ще щасливіші за людей) — горох, пшеничка, каша, хліб, макуха, черв'яки, гробаки, метелики, мухи, коники, жаби й живці. Живці — це маленькі рибки: піскарі, бубирі, верховодки й інші.

Найкраща насадка, в чому ми з власного досвіду непохитно упевнились, це: горох, пшеничка, каша й хліб. Насадки, що однаково вживають риби й рибалки. Цього не можна сказати про черв'яків, гробаків, мух, коників, метеликів і жаб. Тут риба «за», а рибалки категорично «проти». Трохи окремо стоїть макуха. Конопляну макуху їсти можна. Посолена, вона

непогана. Макуха з рапсу, соняшників, льону, куколю значно гірша за конопляну. Дуже гірка.

Але ці сорти макухи мають прекрасну особливість. Чим більше сидите ви на річці, тим більше вони наближаються якістю до конопляної макухи.

Вище ми описали головні, так би мовити, приладдя, що за їх допомогою рибалка має можливість мріяти про масове знищення щук, окунів, чабаків, коропів та іншої риби.

Тепер декілька слів про підсобні.

Торба або кошик, куди ви маєте змогу покласти хліб, сало, оселедці, сіль, тараню, яйця, сірники, махорку — речі, що їх відсутність дуже кепсько відбивається на наслідках охоти. Висновок: чим більша торба, тим більше шансів, що ви не швидко підете додому, отже впіймаєте більше риби. Досвід говорить, що кількість упійманої риби прямо пропорціональна кількості загубленого на рибальстві часу.

Кийок. Звичайний кийок. Призначення його — захищати ваші штани й литки від місцевих собак. Деякі скептики можуть закинути авторові, що кийок річ не така вже необхідна. Але, на авторову думку, навпаки. Доказом цього автор досить охоче демонструє сліди собачих зубів на правій авторовій литці. Результат тих часів, коли автор був скептиком і ігнорував поради досвідчених рибалок.

ДЕЯКІ ПОРАДИ ДЛЯ ПОЧАТКІВЦІВ

Рибальське привітання. Прийшовши на річку і побачивши, що вже якась потвора сидить і вудить, ви підходите, сідаєте поруч і промовляєте:

Рибка плаває по дну!

Досвідчений рибалка, такий, знаєте, риб'ячий вовк, обов'язково не гляне на вас і прокаже:

Не впіймаєш ні одну.

Вважайте, що знайомство оформлене і ви маєте право повести коротеньку професійну балачку.

— Ключе?

— Сідай — сам довідаєшся.

— Є що-небудь?

— Ні, крім тебе, ще ні одного дурня не було.

— Так! А на що ловите? На макуху, кажуть, добре береться?

— Береться й на макуху... А поки що йди ти під три чорти, щоб не було близько твого й духу...

Звичайно, це не типова розмова, але наведений зразок свідчить, що чемність і привітність серед рибалок стоїть не на останньому місці.

ЯК ДОСЯГТИ НАЙКРАЩИХ РЕЗУЛЬТАТІВ, СЕБТО ЯК ВПІЙМАТИ БАГАТО РИБИ

Єсть різні способи, але за найкращий вважається такий.

Ви примічаєте заздалегідь, де саме ставлять на ніч ятера рибалки-професіонали (ті, знаєте,

що ото ввесь час швендяють на човнах повз ваші вудки, робити їм, ледарям, нічого), а потім уночі сідаєте теж на човна, тихенько підїздите, витрушуєте з ятерів рибу собі в торбу (бачите, торба!) і йдете собі додому. Треба лише кожній рибині поробити гачком у роті дірочки, щоб потім легше було довести, що риба впіймалась на вудку.

Цей спосіб — прекрасний спосіб. Серед рибалок він має надзвичайно поетичну назву — «незабутній спосіб», бо забути, скільки разів вас били і як вас би-и-и-ли, дійсно трудно.

Закінчуючи, хіба можна втриматись від заклику:

— Громадяни! Хочете довше пожити на світі — ловіть рибу!!

Пам'ятайте, що найживучіший народ на світі — це вудильщики.

Приклад. Авторіві цих рядків 40 з гаком. Вудкою він орудує років з 10, причому «незабутнім способом» ловив за життя 30 раз (не більш разу за літо).

І — як бачите — живий.

1927 р.

КІНЬ У ПОВІТРІ

Оце колись — увечері. Приймаю радіослухачівську позу... З цього ви робите висновок, що в мене в квартирі є радіо. Правильно — не помилились. Бо я така ж нормальна людина, як і ви, як і решта.

Приймаю, значить, радіослухачівську позу — лягаю просто на ліжку, стискую голову залізним обручем, уші навантажую навушниками, кричу на сина, щоб замовк, і слухаю.

— Алло! Алло! Говорить Харківська радіомовна станція Наркомосу України на хвилі 477 метрів.

Це зрозуміло.

— Алло! Алло! Балакучію Харковенчію радіомовенчію штанці Наркомпросію Українію ін хвилендо чіо-чіо-чіо-метрію!

Це на есперанто. Кажуть, ніби есперантисти розуміють. Можливо.

— Зараз почнеться перший в світі шаховий матч по радіо між Харковом і Києвом! За Київ грають маестри: Богатирчук, Рмузер, Погребіський, Грінберг, Поляк, за Харків маестри: Альохін, Григоренко, Ойстрах, Порт і Янушпольський.

— Київ робить перший хід: д2—д4! Харків: е7—е6!! е7—е6!! Черговий хід Києва о 6 годині 15 хвилин!!

— Алло! Алло! Київ, Київ!! Слушайте нас!! е7—е6! е7—е6!!

І пішло, і поїхало...

Ви ж розумієте, що це значить? До чого ми доскочили?

Столиця України — Харків — перший у світі ініціатор шахової гри по радіо. Харків перший у світі поліз у міжпланетні простори з кінями, слонами, ферзями і пішаками! Перший у світі.

Хіба це не красиво?! Хіба це не заслуга?!

Хіба це не наштовхне тих, що влаштовують матч на першість світу між Альохіним і Капабланкою, зробити так, що шахісти всього світу будуть стежити за грою найкращих шахістів і за хвилину знатимуть про кожен хід.

Пристосувати радіо до шахів, до однієї з найкультурніших розваг людства — це прекрасна ідея. І Харкову і харківським шахістам, першим піонерам у цьому ділі — честь і слава!

Ініціатива їхня не загине — я певен у тому.

Я також певен і в тому, що пробіжить деякий час, ну — місяць, два, рік — не важно, надавлю я відповідну кнопку своєї домашньої радіостанції, намацаю Кубу, намацаю житлокооп, де мешкає Капабланка, та:

— Доброго здоров'я, Рауль Хозовичу! Живенькі-здоровенькі?! Може вшкваримо з вами дебют іспанських пішаків? Що, згода?! Прекрасно! Ваш хід? д2—д4? Гарзд! А я піду коником!.. Я, знаєте, коником!

Отака може бути штука.

НЕВЖЕ

(До десятиріччя Червоної Армії)

Товариші червоноармійці!
От ювілей у вас.
Десять років.
Бої.
Перемоги.
Досягнення.
Удосконалення.
І невже все це без фельдфебеля?
Аж дивно! Аж не віриться! Слово честі!
Кажуть, що у вас є помкомзводи, і комзводи, і комбати, і комбатри, а фельдфебеля нема.
А хто ж вас до пуття призводить?
Хто з вас «чудо-богатирів» робить?
А хто ж вам пояснює:
— Знамя есть полковая святыня, і кожен солдат повинен захищати його до последньої каплі живота?
Хто?
Хто командує:
«Плавное предсіданіє — на-а-а-чинай!»

А хто під час муштри тикає пальцем і кричить:

— Убери ейо!

— Кого «ейо», господин фельдфебель?

— Пузо вбери! Чого ти ейо виставив! Пузо в салдата повинно до спини прирости! Розумієш?!

Невже тепер по ваших казармах не чути такого специфічного фельдфебельського баска:

— Вольний оприділяющий Зегір!

— Чого звольте, господин фельдфебель?

— Вчесь приходила ваша мамаша і ходатайствувала нащот своїх іменин, которі будуть сьогодні.

— Так точно, господин фельдфебель!

— Так. Єто було вчесь. А сьогодні у вольного оприділяющего Зегіря не по всьой культурі блищать гудзики на мундирі і доведьотсья вольному оприділяющему Зегірю діжурить по кухні, а мамаші вольного оприділяющего Зегіря справлять іменини без ходатайства. Крррю-гом!!

Невже не чути такого баска? А хороший був басок, приемний.

А хто ж вам, товариші червоноармійці, лекції з гігієни читає? Отак от: вишикується рота, а фельдфебель вийде з ротної канцелярії, закладе руки «за чортзна-що» і починає:

— Замічено, що в салдат 15 роти, себто у вас, нема гігієни. Положим, що з вами про це говорити, коли ви навіть і не чули про гігієну. Так от, пояснюю. Запоминай усі.

— Гігієна єсть наука, которая преподайотсья в учебних командах, у школах підпрапорщиків, а також в університетах, де обучаютьсья на докторов.

— Раз!

— Кожен салдат повинен соблюдать, щоб ко-
ло нього була гігієна.

— Два!

— А тепер, як побачу, що в кого не буде гі-
гієни, то такий гігієніст буде в мене на предметі
для дальших лекцій.

— Три! Рразойдісь!

Шановні ювілянти червоноармійці! Та пояс-
ніть же мені: хто ж тепер все це робить у вас?

А коли це правда, що у вас тепер немає фельд-
фебеля, то невже ви живете без гігієни?

Невже?!

1928 р.

«ОСКУДЕНІЄ»

Голова місцевої філії союзу мисливців згорнув газету й зітхнув.

— Знову...

— Що «знову?» — запитав секретар.

— Та ось знову в суботу біля Кулгинівки один утопився — за качкою в болото поліз, — а один всадив заряда в спину якомусь селянинові — мало на смерть не забив. Треба щось робити, Василю Гордійовичу. Читав я недавно в одній столичній газеті, що слід би отаких горемисливців водити на полювання з інструкторами. Може й нам спробувати, як ви гадаєте, га?

— А що ж, давайте спробуємо.

— Добре. Пишіть постанову.

.

З лісу вийшла група мисливців чоловіка з 20. Одійшовши кроків двісті, група розташувалась на невеликому бугорчику. Один з мисливців, поважний дідок у рогових окулярах, з паличкою і з термосом через плече, зняв капелюха, обтер лисину хусточкою і сказав:

— Ну й пече...

— Да, припіка, — відповів йому юнак, увесь обвішаний набоями, патронташами, ягдташами. — А проте, Кириле Петровичу, вже пів на четверту. Може почнемо?!

— Зараз почнемо.

І в цьому «почнемо» чулося, що Кирилові Петровичу принаймні доведеться починати або вмирати або сідати в спеціальне крісло зубного лікаря.

— Значить, шановні товариші, минулої неділі ми з вами студіювали качку. Певен, що ви ще не забули моїх зауважень і вказівок. Темою сьогоднішньої нашої лекції буде заєць.

Заєць належить до групи диких звірів. Водиться переважно скрізь. У природі існує багато зайців, але грубо, схематично так би мовити, їх можна поділити на 4 породи: залізничних, радіозайців, базарних і лісових (польових, лугових). У даному разі нас — мисливців — цікавлять лише останні дві породи, себто базарні й лісові зайці, через те, що перші дві породи вивчають досить охоче і не без успіху мисливці залізничного контролю і агенти фінвідділу.

Значить про базарних і лісових зайців.

З попереднього мого зауваження ви напевне зробили висновок, що назву «базарний», «польовий», «луговий» і «лісовий» зайці набирають від тих місцевостей, де вони плодяться, живуть, працюють і виконують різні обов'язки. Що таке базар, ліс, поле, луг — ви знаєте з моїх попередніх лекцій, але для доцільності коротенько нагадаю. Базар — це місцевість, де ваша мама закупає продукти, лісом називається загальне

зібрання дерев, лугом — зібрання трави й сіна. а полем — житлоплоща майбутніх французьких булок, поковських пундиків і копійчаних бубликів.

У цьому місці Кирило Петрович закурив люльку. Аудиторія присунулась ближче.

— Йдемо далі. Характерні ознаки зайців: короткий хвіст, довгі вуха і задні ноги довші за передні.

Виглядом своїм зайці нагадують до деякої міри невеликих собак і підсвинків до трьохмісячного віку. Отже, щоб під час полювання ви випадково не застрелили цуценяти або підсвинка, пам'ятайте основне: зайці ніколи не гавкають і не кувікають. Значить, коли ви забачили де-небудь звірину, яка на вашу думку може бути й зайцем, ви раніш, ніж стріляти, потихеньку підходите до звірини і ніжно промовляєте: «цю-ці-цю-ці» або: «паць-паць-паць!» І коли після цього звірина не гавкне і не закувіка — стріляйте. Жодного сумніву: перед вами заєць.

Тепер переходимо до другої частини нашої лекції, а саме: як стріляти зайців?

Увага, товариші! Пам'ятайте, що мисливець не для того існує на світі, щоб вивчати зайців, він існує для того, щоб нищити зайців.

Як же стріляти зайців, щоб: 1) не одстріляти собі ноги або руки і 2) не застрелити кого-небудь з товаришів.

Щоб позбавитися цих неприємностей, треба: а) визначити точно, під яким градусом північної довготи чи західної широти сидить або лежить заєць, б) під яким градусом (не горілчанним звичайно) стоїте ви.

Визначивши це, ви прикладаєте долоні до рота рупором і кричите:

— А-а-г-о-о-в! Товариші-і-і! Я вгледів зайця! Він лежить на захід від мене під 42/88 північної довготи. Зараз стрілятим-у-у!! Заряд летитиме на північний захід!! Хто там ходить, тікай або ховайся-я-я!! Попереджую-ю-ю!! Раз, два, три!

А потім уже безпечно стріляєте.

Це коли заєць лежить. А коли заєць біжить, засоби підготовки до стрільби залишаються ті самі. Різниця лише в тому, що всю підготовку ви проробляєте швидше, залежно від швидкості заячого бігу. Замість поважного: «Аго-о-ов! Товариші, я вгле-е-дів і т. д.», ви кричите одразу — швидко-швидко: «Товариші, я вгледів зайця, він біжить і т. д.». Коли на вашу тираду заєць, як то кажуть, «припустить», — і ви відповідно «припустіть».

На цьому я закінчую нашу сьогоднішню лекцію. Зачоти в неділю за два тижні, тут же.

Аудиторія почала закусіювати. Сонце припікало.

1927 р.

ТОВАРИШ ДЕЛЕГАТЕНКО ПРО ЛІНІЇ

Корній Іванович Делегатенко, помбух тресту «Центропудра», помбух по суті і по спецставці, похитав головою і сказав:

— Влада наша, шановні товариші, конешно, хороша влада і міцна влада. Але... От ви, шановний товаришу, говорили зараз про ідеологічні підходи у вихованні нашої молоді, про фізкультурні досягнення Радянського Союзу.

Добре, але голубчики ви мої...

Тут Корній Іванович випив чарку горілки.

— Я розумію. Фізкультура, звичайно, річ корисна для всіх трудящих, а товариша Семашка навіть популяризує отими, знаєте:

Сидіти в хаті якого чорта,
Сьогодні всі на свято спортал!

Так воно ніби й нічого. Лінія фізкультурна ніби й витримає, так антирелігійна звернула набік. По антирелігійній лінії чорта нема, а по фізкультурній, виходить, чорт існує.

Далі. Скрізь і всюди тільки й чути балачки про платформу та лояльність. Значить і тримайсь певної лінії. А в нас що робиться?

Голі, напівголі стрибають у воду, пірнають у воду, крик, галас. Яка ж тут платформа? Де лояльність? Може та платформа, що з неї в річку стрибають? «Ластівку» роблять? У той час, коли країна переживає Дніпрельстан, у Карачівці плигають у воду напівголі люди, навіть неповнолітні. Для чого? Що з голого візьмеш, яку кампанію серед голих проведеш, коли йому навіть особистої посвідки сховати нікуди. І, головне, хто потворствує? Наркомздорів'я, Фізкультрада. Установи, офіціальні установи! Промови, оркестри, гасла.

Голий хлопчисько плигає в річку, а представник влади йому в долоні плеще. І це на десятому році революції.

Кругом диктатура, а дівчата в трусах ганяють по березі, а поруч залізниця, а на залізниці швидкі поїзди, а в вагонах закордонні делегати: австрійські, американські, німецькі, англійські. Та вони ж не сліпі. Вони ж бачать...

Я, звичайно, не проти влади, до речі сказати, влади міцної, законної й харошої, але, іноді, знаєте, проривається..

Корній Іванович випив ще чарку і почав говорити про якісь непорядки в Цербкоопі.

1927 р.

ЦИФРИ ПРОМОВЛЯЮТЬ

У сквері на лаві поруч мене сидів літній громадянин і читав газету, увесь час вигукуючи:

— Надзвичайно! Ах! Ну, просто прекрасно! Оце я розумію! Які люди! Які характери!

Я поцікавився.

— Пробачте... Очевидно, про героїв соцбудівництва читаете? Да-а-а. На героїв наша виключена епоха не скупиться. Сипле ними, знаєте, як...

— І зовсім ні,— відповів, обернувшись до мене і скидаючи пенсне, громадянин.— Іншим сюжетом захоплююсь. Цифрами. Надзвичайні, доложу вам, цифирки.

— Вугіль? Нафта? Хліб?

— Ніяк нет-с! Ні теє, ні сеє, ні онеє! Не з тієї зовсім галузі. Характери людей, їхні настрої, переживання. Надзвичайна статистика.

— Що за срунда? — не витримав я. — Не розумію.

— А ви прогляньте, прошу вас. Ось цю статтю.

Я взяв газету і прочитав заголовок: «Непорядки на харківській базі Укрплодоовочі». Про-

глянув зміст: безгосподарність, кумовство, са-
мопостачання.

— Не розумію, чому ви так захоплюєтесь. Безладдя, що досить часто, на превеликий жаль, трапляються,— сказав я, повертаючи газету.

— Як? Оце й усе? Дозвольте. А цифри?

— Ну, що ж — цифри? Той стільки вкрав, цей трохи менше.

— Е ні, шановний товаришу, це ви даремно. Не можна так поверхово. Треба глибше, серйозніше. В корінь заглянути. Розшифрувати. Цифри — вони не завжди бездушні, як люблять деякі письменники висловлюватись. От зверніть, прошу вас, увагу на оце ось містечко «Самопостачались». Крам відпускався по записочках, без грошей. Товаришу Поповичу, наприклад, 28 кіло яблук. Що ви скажете?

— Що тут сказати? Упер чоловік, користуючись із свого службового стану, майже два пуди яблук і все.

— Упер, упер — навіщо так грубо? Ні з того ні з сього взяла людина та й украла. А чи не припускаєте ви, шановний товаришу, такої ситуації? От живе в нашій столиці і працює в плодоовочі якийсь товариш Попович. Посідає пост. Ненормований робочий день. Засідання різні, доклади, планування, розпорядження, циркуляри. Перевтома. Від сидячої роботи шлуночок та різні там дванадцятиверстні кишечки погано функціонують, коліти всякі та катаря. Потрібно вживати побільше кампотиків. Для кампотиків же потрібні яблучка. І от людина лікується, поправляється, без поліклінік, без страхасівських листочків.

— Фантазія.

— Та чого ж фантазія? Цілком можлива річ... Або от далі бачимо. Якийсь шановний товариш Калашніков. Одержав, як бачите, 131 кілограм меду. По-вашому, конешно, просто: дати, мовляв, товаришу Калашнікову скількось там без суворої ізоляції. Але мене це не цікавить. Це й без нас дадуть. Мене цікавить, чому це з товаришем Калашніковим сталося? Де причина? Де соціальний момент? А може, тов. Калашніков органічно не переносить сахарку? А може їхня подруга життя пече знамениті медовики або варить варення на меду? Вам доводилось коли-небудь пробувати варення з цвіту звичайнісінької бузини, зварене на меду? Ні? Божественна, доложу вам, продукція. І от припустімо, що для цього, на власноручну тов. Калашнікова записочку, відпускають з бази вісім пудів меду. Вдома всі задоволені. Дружина обожає. Новий побут процвітає. За чайком з медовим варенням і приємніше і спокійніше дебатовати про урожай, про культуру... Н-да... Далі, прошу вас. Товариш Рухеліс... Тов. Рухеліс одержали, приміром, 800 кіло яблук, винограду, абрикосів. Про що говорить нам така цифра? Про яку таку прекрасну властивість характеру товариша Рухеліса розповідає вона?

Я промовчав.

— Про цільність характеру, шановний товаришу,— продовжував громадянин.— У такої людини половинчатості не шукайте. Не знайдете. Даремна праця! Навіщо писати: сьогодні пуд, завтра два? Одвалив зразу п'ятдесят пудиків і... переходь до біжучих справ. Люблю рішучість!

А ось іще... Ну, тут я просто вклоняюсь умінню людини прикрашати нашу сіреньку повсякденність. Товариш Лоранський, зав. кадрів: Одержав тисячу пудів яблук, картоплі і таке інше. Це просто краса! Ідуть додому після трудов праведних тов. Лоранський, а позаду десять навантажених чувалами, ящиками, бочками вантажних автомобілів. Кортєж! Публіка цікавиться: хто, що, куди? Робляться висновки: нарешті, столиця буде планово і безперебійно постачатися городиною, овочами... На лицях радість, у руках бадьорість, кожен поспішає поділитись з родичами, знайомими... Прекрасно! Ні, шановний товаришу. Цифри іноді прекрасно промовляють!

ПОПУЛЯРНІСТЬ

Молодий поет Павлуша Малоппйченко їав до своєї нареченої, що жила в Мерефі на дачі.

Публіки у вагоні було небагато — чоловіка тридцять, здебільшого перекупок, що повертали з Харкова з порожніми кошиками. Крім перекупок, їхало ще три залізничники, один сивенький дідок і дві «громадяночки».

Громадяночки належали до категорії, так званих «пухкеньких» блондиночок, з ямочками на щоках і «капризними носиками» і т. д.

Настрій у Павлуші був чудовий. Сприяло цьому все: і перспективи побачення з нареченою (Павлуша був дуже закоханий), і прекрасна погода, і, головне, те, що в кишені Павлушиній лежала новенька, тільки-но з друкарні, збірка Павлушиних поезій з авторовою присвятою: «Незрівнянній Олені — зорі моїй вогненній».

Коли додати, що збірка була першою збіркою Павлушиних творів, не буде нічого дивного, що Павлуша весь час нетерпляче дивився на годинника, багато курив і щохвилини перебігав від одного вікна до другого.

Коли поїзд зупинився на якійсь дачній зупинці, одна з блондинок, що до того весь час

уважно стежила за Павлушею і його нервовими рухами, почала щось тихо шепотіти своїй сусідці. Нетрудно було догадатися, що причиною того шепотіння був Павлуша, бо друга блондинка теж ніби випадково поглянула на Павлушу і кивнула головою — мовляв «так».

Помітивши це, Павлуша подумав:

— Впізнали... Приємно! Мене уже помічає публіка. Значить, вони десь бачили мого портрета, читали мої твори. Приємно, чорт забери! Як здаватиму до друку другу збірку, треба буде коротеньку автобіографію встругнути з портретиком. Для популяризації воно не завадить. Бач, як вони на мене дивляться.

Блондинки дійсно весь час «стріляли» на Павлушу, аж поки поїзд не зупинився на Карачівці, де вони, поглянувши ще раз на Павлушу, поспішно вийшли з вагона. Разом з ними вийшли залізничники і декілька перекупок. Павлуша сів поруч з дідком і запалив «Еспро».

— Іч! Які спеціалістки,— промовив дідок, ні до кого не звертаючись.— Хотіли без квитків проїхати.

— Хто,— спитав Павлуша,— перекупки?

— Які там перекупки! Оті дві дамочки нафарбовані, що проти мене сиділи. Думали, що ви контрольор, і ходу. А їм аж до Мерефи треба їхати. Налякали ви їх... Одна весь час шепоче: «Кажу тобі, що контрольор. Ось побачиш, як висадить. Краще зійдемо в Карачівці». От і зійшли... Історія... А який же ви контрольор... Контрольора я знаю. Він таки... солідний...

Павлуша встав і спересердя плюнув у вікно.

СТИХІЯ

Всі мені закидають: як це я ніколи не був на морі.

Всі були: і Розалія Абрамівна (неп.), і Петро Панасович (дванадцятий розряд плюс 25% на грузки), і Костя Гронек (альфонс), і Ада Гад (головний клієнт ТЕЖЕ), і багато інших таких же робітників і чесних службовців—всі були на морі, купалися, пеклись на сонці, дихали морським повітрям, набували кілограми, а я ні.

Нарешті мені стало соромно, я не витримав і поїхав до моря.

Вразило мене море сильно.

Та воно і не дивно.

Все ж таки — стихія.

А зі стихіями мені під час революції (та й за царського гніту) зустрічатися не доводилось—якось викручувався.

Отже, зустрівши в перший раз в житті стихію, хоч би й мокру, обійтись без вражень неможливо.

Що ж на морі вражає?

Все!!

Ах!

Море!!

Це значить така велика річка, що має один берег.

Безперечно. Бо другого берега я не бачив, як не придивлявся.

Берег моря, або за морською термінологією «пляж» — штука дуже складна.

Складається вона з голих людей, недопалків, битого скла, недоїдків, шматків газетного паперу, морських ракушок і брудного піску.

Вода в морі звичайна.

Єдине, чим вона відрізняється від води наших річок, — це те, що її якась потвора взяла та й пересолила.

Коли й за яких обставин пересолено воду, довідатися мені не пощастило.

Розпитував я багатьох про це, заходив навіть у місцеву міліцію — ніхто не знає.

А вода пересолена й дуже.

Пробував пити в чотирьох фарватерах (морський термін; по-нашому — в чотирьох місцях) — всюди солоні.

Якийсь доброзичливий громадянин, що сидів голий на пляжі і пив воду з пляшки, раїв мені спробувати ще й з п'ятого фарватеру, але я, на жаль, не міг дальше провадити своїх дослідних екскурсій, бо мене сильно потягло на берег, де я й одшвартувався (морський термін; по-нашому... це теж дуже погано, не кажучи вже про три карбованці штрафу).

З інших властивостей моря, крім, значить, складного берега і солоної води, слід відзначити роботу моря.

Робота в моря надзвичайно проста: це робити «прибой» і «одбой» (морські терміни; по-нашому — плюватися).

«Прибой» — це коли море тихенько плює хвилькою на берег, а «одбой» — коли берег тією хвилькою плює назад.

Оце й усе.

Як бачите, робота нікчемна, одноманітна і брудна.

На пляжі на стовпі висить постанова місцевої радянської влади:

«Плювати на пляжі заборонено», а море плюється собі й плюється.

Сказати, що місцева влада про це не знає.

Нічого подібного. Раз поруч мене начальник міліції купався. Розумієте: н-а-ча-ль-ник м-і-л-і-ц-ії!

Все 'дно — і на нього плює.

Щось незрозуміле. Особливо, коли випадково пригадаєш, що це діється на дванадцятому році революції.

Може хто скаже, що це ж море, це ж стихія.

Не згоджуюсь.

А начальник міліції що по-вашому?

Це як кожна стихія почне викомарювать, що ж получится?

На мою думку так: хоч ти й стихія, а знай своє місце... в природі.

А взагалі море, коли одкинути оцю його очевидно випадкову несвідомість, дуже мені подобалось.

Оригінального на морі й біля моря багато, несподіванок — сила.

Наприклад, треба було мені остаточно в'ясувати, що таке «морські вузли». Підходжу я до одного громадянина, що порався біля одномачної шхуни (морський термін; по-нашому — човен, що може підняти і потопити не більше п'ятнадцяти чоловіка).

— Скажіть, говорю, будь ласка, капітане, як тепер справа з «морськими вузлами»?

— Нічого. Який вітер і куди треба йти?

— Йти, кажу, мені зараз нікуди, тільки-но прийшов, а цікаво, говорю, мені знати, під який вітер краще зв'язувати: під норд-ост чи під вест-зунд (морські терміни; по-нашому — тихий вітер і лютий вітер) і взагалі, кажу, товаришу морський вовче, поінформуйте мене в цій справі досконаліше, бо маю я придбати для закордону цілий трюм вузлів різної якорності, коли ж у вас зараз бракує часу зі мною бухтити, то рейдуйте трохи згодом до місцевого готелю каюта № 13, я там вже третій день оддаю кінці...

На це громадянин нічого не відповів. Мовчки покинув шхуну й всі причандали, дав повний ход (морський термін; по-нашому — втік).

До кого потім я не звертався з приводу вузлів (а звертався я до багатьох), всі ніяково знизували плечима й швидко відходили.

Одного тільки разу якийсь громадянин довго намагався довести мені, що «вузол» — це морська міра довжини, але в цей час хтось зауважив: .

— Облиш! Малахольний! (Морський термін; по-нашому — ненормальний).

Громадянин зразу відійшов.

Дивно. Ненормальна людина, а так чемно по-
водиться...

Очевидно, й тут не без впливу моря.

Ах! Море!!

Стихія ж! Граждане!!

1928 р.

ЧУЖОЗЕМНА МОВА

Тепер, товариші, я свого сина щодня лупцюватиму. Не вчить, розумієте, чужоземних мов. Так по науках іде нічого: і фізкульт добре знає і:

Мы на горе всем буржуям
Мировой пожар раздуем,—

непогано запузирює. І взагалі зміна росте підходяща. А чужоземних мов не вчить. А це — погано. За наших часів без знання чужоземної мови жити трудно. На кожному кроці натикаєшся на яку-небудь чужоземщину: то закордонна делегація приїде, то в клубі тобі доклада читають. Та й у повсякденному житті без цього лиха не обійдешся.

Оце колись, наприклад, у кіно зайшов. Останній бойовик зацікавив. Назва така чужоземна «Спиртак».

Думаю, треба зайти.

Зайшов і зразу відчув, що то за велика річ — знання чужоземної мови.

Заходжу, значить. Чекаю. Бо ще демонструють перший сеанс, а я на другий.

Чекаю й «Екселянса» запалюю. Коли це підходить міліціонер і говорить:

— Палити тут ніззя! Тут, — говорить, — хвойє, а не вістюбіль. Платить, громадянин, три карбованці штрафу для анулювання конфлікту.

— Прощайте, — кажу, — товаришу, я думав, що це....

— Ніяких контропромісов, громадянин! Бачите плаката, ясно написано: «Палити у вістюбіль».

— Товаришу, я думав, що це і є вестибюль...

— Ну, то вже справа не моя, що ви, громадянин, слабкуваті в чужоземній мові. Моя справа ліквідувати порядок. А то тільки припусти інерцію публіки, так получится сама вакханалія. Платить без преній!

Заплатив я три карбованці.

І правильно. Вивчай чужоземні мови своєчасно, тоді з тебе за «вістюбіль» ніхто штрафу не стягне!

1928 р.

ХИЖАК

Він сидів, зневажливо дивився навколо і злорадно думав:

«Нарешті... Я добився... Під ногами у мене все! Я топчу все! Пропаганда, техніка, мистецтво — ніщо не минає моїх пазурів... Цілі тисячоліття люди народжувались, страждали, вмирили, божеволіли по наукових кабінетах, поки дійшли цього надзвичайного досягнення людського розуму, а я маю можливість топтати його своїми ногами... Ух!!! Як я злорадствую!!!»

І горобець, що сидів на радіоантені, ще раз стиснув її своїми лапками.

1930 р.

МІЙ ДРУГ НЕБАРИСЬ

«Невже Небарись», подумав я, уздрівши людину в пошарпаному «непосезонному» пальті, в новому фетровому капелюсі і величезних брудних калошах. Людина похапливо бігла тротуаром, штовхаючи прохожих.

— Небарись! — нерішуче крикнув я. — Ви?!

Людина озирнулась.

— Небарись?! Ви?! — ще раз запитав я.

— А хто ж іще може бути за Небарися, крім Небарися? Звісно, я—власною персоною. Доброго здоров'ячка! Чорти б їх побрали...

— Кого?

— Та отих міліціонерів. Штрафують людину за порушення правил вуличного руху, зовсім незважаючи на те, що іноді в людини буває такий настрій, що штрафи на людину не впливають аж ніяк. Може людині таке щастя підскочило, що вона платитиме штрафи цілий день, ніч, місяць, рік, п'ятирічку!! Гопки! Тра-ля-ля!!

Небарись підскочив.

— Що з вами, Небарись? Сто тисяч виграли?

— Що таке сто тисяч? Пхе! Хватай вище! Небарись має квартиру. Он що!! Гопки!! Чорт бери!

— Квартиру?!

— Ой! Він теж не знає! Він не відчуває! Квартиру! Да-да! Не кімнату, нещасний, а квартиру: три кімнати, кухню, ванну, балкон. Та що з вами говорити. Заходьте неодмінно. Сьогодні. Чекаю. Свалочний провулок — новий будинок. Квартира 15. А зараз біжу. Устаткування. Меблі. До побачення! Гопки!!

* * *

Увечері, насилу розшукавши Свалочний провулок, новий будинок і квартиру 15, я постукав.

Щось заметушилось за дверима і почувся голос Небарися:

— Зараз! Ось найду ключа, чорти б їх забрали...

Хвилин через десять Небарись одімкнув двері і, впускаючи мене, сказав:

— Чорти б їх побрали. Мають звичку ховатися, що насилу їх найдеш.

— Хто?

— Та ключі ж. Заховався, розумієте, в бокову кишеню і йди його шукай. Проте — до біса ключі! К чорту! Роздягайтесь, друже! Зараз покажу апартаменти. Тут, звичайно, ще не все удосконалено, так би мовити, проте квартира — красота! Окремий вхід, а оце коридор. Помітили? Обростаю, — показав Небарись на нове відро, що стояло в коридорі на купі сміття. — Тре-

ба. «Становище змушує». Нічого не поробиш. Крім того, каналізація ще не зовсім удосконалена, так я, розумієте, придбав відро... Знаменито! Після отих блукань та ночівок по редакціях отаке досягнення. Знаєте, божеволію від щастя. А що вже дружина щаслива...

— Небарись! Ви одружились? Коли? Поздоровляю! Так познайомте ж з дружиною...

— На жаль, її зараз немає. Пішла.

— От шкода. Але, може, я її ще побачу. Я думаю посидіти у вас годину, дві...

— Навряд. Вона тут не живе.

— Чому?

— Та не може, розумієте, привчитись спати на столі. З цього у нас, між іншим, стають страшні суперечки.

— Гм...

— Коли б ще стіл був якийсь там поганий, малий—я розумію, а то ж стіл новий, дубовий, на 20 персон. Та ось я вам покажу. Будь ласка, заходьте.

Небарись потяг мене до великої кімнати.

В кімнаті було холодно, на підлозі були розкидані книги, папери, шматки газет, а по середині кімнати стояв величезний стіл.

— Прекрасний стіл,—пояснював Небарись.— На такому столі одночасно може виспатись п'ять журналістів, а жінка протестує...

— Очевидно, ваша дружина, Небарись, спартанського виховання і абсолютно ігнорує комфорт. Інакше трудно зрозуміти, чому вона відмовляється спати на такому прекрасному столі, маючи за подушку футляр з друкарської машинки, а за матрац—чудові штани виробу фаб-

рики ім. тов Тинякова, — авторитетно зауважив я.

— Жіночі примхи,— зітхнув Небарись. — А от спробуй їй довести це. Ні в якому разі! І ночує зараз у тітки на Москалівці. Тут така квартира порожнює. Окремий вхід, балкон...

— До речі, Небарись! Чи не зарано ви відкрили двері на балкон? Зараз тільки січень, а весна у Харкові починається, за самих сприятливих кліматичних умов, не раніше кінця березня.

— Двері?! Ага! Ось воно в чім штука! Ну хіба ж я не правий, чорт бери! Хіба, взагалі, Небарись буває неправий, я вас питаю?

— А що таке?

— Та знову ж Наталка. Увесь час гризла мені голову, що ogrівання ні к чорту не годиться, а я їй доводжу, що ogrівання прекрасне, центральне, нове. І ви ж самі бачите, що холодюку в хаті робить не ogrівання, а двері на балкон. Ви знаєте, три дні в нас скандали з-за цього були... Я навіть Реомюра купив...

— Для чого ж Реомюра, Небарись? Увесь цивілізований світ вживає Цельсія, а ви Реомюра. Купували б уже Цельсія—від нього тепліше.

— Що ви кажете?

— Слово честі! Наприклад, зараз у вас за Реомюром вісім градусів, а за Цельсієм — буде десять.

— Жалко. Не знав. Ну, ходіте далі. Покажу вам всю квартиру. Прекрасна квартира. Все розраховано, передбачено. Оце, наприклад, спальня,— одчинив Небарись двері невеличкої тем-

ної кімнати.— Вдень маса світла. Коли поставити отут ліжко, Наталя буде дуже задоволена. А оце кухня. Гаряча й холодна вода... А коли б ви знали, як працює водопровід! Щось надзвичайне! Вчора я перевіряв: за чотири хвилини набігає повнісінька ванна, а за сім хвилин— кухня і коридор. Хочете?

— Ні, дякую, — зупинив я Небарися, що порснувся до крана.— Квартира у вас, дійсно, чудова.

— Ого! Не те ще буде. Зараз, правда, ще не все удосконалено, але не можна ж одразу, як Наталка хоче. Щоб і ліжко, і люстро, і чайник. І так неабияке придбання: відро, стіл, термометр...

Я почав одягатися.

— Чому так швидко?— здивувався Небарись.

— Та зайду ще до одного приятеля, він теж недавно сюди перебрався. Квартира 49.

— Це аж на п'ятий поверх треба чимчикувати. Ну, бувайте. Заходьте ж, будь ласка! Я гадаю, днів за два Наталка буде тут. Не витримає, знаєте. Тітка тіткою, а окрема квартира це вам не фунт... Помічаєте, як тепло в нас на парадному? Бачите, які батареї? Огонь! Ну, бувайте.

* * *

Години через дві, спускаючись по східцях з п'ятого поверху, я спіткнувся об щось і мало не впав. Запаливши сірника, я побачив таке: біля батареї спав мій друг Небарись.

НОМЕРОК І ПЕЧАТКА

На трибуну вийшов оратор. Публіка влаштувала йому овацію.

— Хто цей оратор? — спитав я громадянина, що стояв поруч мене.

— Хіба не знаєте, це ж товариш N — і громадянин назвав мені прізвище відомого діяча.

Оратор говорив блискучу промову про завдання моменту, про роль пролетаріату...

Слухачі багато разів переривали його слова бучними оплесками.

— Говори, говори, — почув я біля себе голос того ж таки громадянина, що раз уже звертався до нього. — Впливай на маси. Веди до перемоги! Іч — овації, аплодисменти... А хотів би я знати, був би такий успіх, якби не я? Овації оці та піднесення. Якраз! Та хіба публіка...

— Хто ж ви такий? — зацікавився я.

— Хто я? Я, товаришу, реєстратор з окрпарткому, і в мене вчора тов. N мандат реєстрував на право виступу на цьому зібранні. А не зареєструй я йому мандата, не постав номероч-

ка та печаточки, був би успіх, були б овації? То-
го бо й є! А публіка? Хіба вона знає! Йї аби
говорили. Говори, говори...

.
Велика штука номерочок і печаточка. Прав-
да?..

СОЛІДАРНІСТЬ

Тепер сміливо можна сказати, що ми стоїмо на рейках і котимось, і революція на тринадцятий рік само собою повернула. Наслідки єсть. Ну, хоча б нащот масової солідарності.

Безперечно. Оце в неділю переконався.

Одверто кажучи, випили ми з товаришем Стьопкою Пуп'яненком. Випили честь честю, небагато. Без перегрузки, а так—средственно. Благородно, одне слово. Без протоколів і безплатних візників. Випили, а потім на трамвай додому.

Влізли, стали, їдемо.

Поперед мене гражданочка стоїть. Досить цікава на обличчя й спідничка мінімум. Стоїть і раптом індіферентно говорить:

— Не дихайте, товаришу, бо з вас, як з бочки, горілкою тхне.

— Як,— говорю,— не дихайте? Не можу ж я через ваші буржуазні примхи одеколон пити? Пройшли такі часи.

Публіка сміється.

Я до публіки:

— Громадяни, чого ж ви смієтесь? Тут дихать не дають, а ви смієтесь? А масова солідарність, товариші?

А з публіки хтось:

— Понапрасно ти, браток, хвилюєшся. Бо ми якраз не проти тебе, а за тебе сміємось. А громадянка, коли їй такий дух шкодить, може сміливо пішки йти або на візникові інші аромати нюхати.

Громадянка образилась і до кондуктора.

— Товаришу кондуктор. Тут громадянин (на мене вказує) п'яний і горілчані пахощі розпускає — просто немисленно.

Ну, думаю, — скинуть. І вже смикаю Стюпу за рукав — зупинка, говорю, здається, наша.

Коли, чуємо, кондуктор заговорив.

— Не бачу, — говорить, — в поведінці цього товариша нікотрих п'яних функцій, а щодо горілчаного запаху, то запах цей нормальному рухові вагона не шкодить. Ваш квиток.

Дамочка бачить — непереливки — і ходу з вагона, а ми благородно далі поїхали.

Що не говорять, товариші, а масова солідарність — велика річ.

ДАЧНІ МУЧЕНИКИ

— Дача за наших часів річ потрібна, як, скажімо, страхаса або черга на трамвай. Потому—повітря. А без повітря самі, товариші, знаєте, довго не проживеш. В місті духота, пил, асфальтовий брук іноді попадається, нагрівається все неможливо і для здоров'я мінус. Знову ж таки плюються...

— Так я не про те, я відносно здоров'я. Недавно в журналі читав. Ну й написано все досконально. Приміром, плюнув. Здається, що тут дивного, а наука — вона брат, до всього доходить. Де, приміром, нічого не добереш, вона тобі, братець ти мой, пунктиром докаже, яка тобі від плювання шкода і соціальна небезпека. Потому бактерія з плювотини в повітря, а з повітря у випивку або в закуску попадає. Ну, а з випивкою тут уже у бактерії одна путь — в шлунок. І, звичайно, результат. Гражданин, може, на свої чесно випив, а потім доводиться районного лікаря тиждень дождитися або в кареті швидкої допомоги помирать.

— Та воно так. В місті, що й говорити, для

здоров'я атмосфера не підходяща. Азоту в повітрі нема. Ну й суне народ на дачу. Хоч раз на тиждень повітря набратися, азотом побалуватися. Тільки народу того багато дуже стало. Прийшли — ніби й небагато було, а зараз набралось безсмертна сила.

— Кондуктор! Чому поїзд не відправляють? Самі, мабуть, щодня по дачних місцях їздите, а тут раз на тиждень виберешся — і то затримують.

— Не від нас це залежить. Поїзда по розписанню одправляють.

— Так спізнюється же ж! Вже на десять хвилин спізнився.

— Все одно. Хоч і спізнюється, а без розписанія одправити поїзда не можна, такий порядок.

— Господи! Духота яка! Нема того, щоб вагонів більше дати. Все ж легше.

— Граждане! Куди, наприклад, цей поїзд їде?

— А вам куди треба?

— На ддачу... Кум мій на десять хвилин раніше поїхав, ну а я, значить, розтервся... з кумом. І тепер маю завдання доганять кума...

— Поїзд на Мерефу йде.

— І прекрасно. На Мерефу — так на Мерефу... Мені аби кума догнать...

— Куди ж ви лізете, гражданко? Бачите, живого місця нема. Не можна ж лізти без церемоній прямо на людей. Понімать же нада.

— Сам раніше вліз, так уже других не пускає. Що ж мені, по-твоєму, ліву ногу на пероні

залишити? Я уже вся влізла, тільки ліва нога ще не влаштувалась. Бюрокрад який.

— Чого ж ви лаєтесь, гражданко... Твоє щастя, придавили мене, а то я б тобі показав, який я бюрокрад. А ще вроді дама. Особа з прекрасного полу. Сказав би я тобі, яка ти особа, та трьох карбованців жалко.

— Граждане, припиніть дискусію, все одно проголосувать не доведеться. Так придавили—руки піднести неможливо.

— Товаришу, нада ж понімають сознательность. Ви ж кошика на дитину поставили. Дитина тоже предмет «удешевльоний».

— Пробачте, мені не видно ззаду.

— «Ззаду»... Дивиться треба очима, а не штанами.

— Дійсно... Штани білі натяг, так уже й думає, що людей можна давити. З дитини, може, що путне вийде, зміна яка або «наше майбутне», а його завчасно роздавити можуть. А ще «Друг дітей» на грудях носить.

— Граждане! Пропустіть дамочку на площадку, бо з ними нехарашо. Глибокий обморок, навіть фарба на губах зблідніла.

— Раз фарба зблідніла, значить обморок. Поэтому, коли дамочка хоч трохи при собі, до цього не допустить.

— Манічка! Всі речі забрали? Провір.

— Всі. От тільки бабушки не видно... Мамо! Ми, здається, бабушку загубили.

— Товариші! Гражданін тещу загубив. От—радість!

— Яка там радість?

— Звісно, яка — сімейна...

— Мамо! Бабушка найшлась...

— Найшлась? Як?

— Ну да! На ній гражданін сидів. У Поко-
тилівці зійшов. Спить тепер бабушка, усмі-
хається.

— Товариші! А теща у гражданіна найшлась.
Радів він, виходить, завчасно.

— Стьопо! Здається, Мерефа? Злізай! На-
зад гляди ж разом!

МІЖНАРОДНЕ СТАНОВИЩЕ

У мене сидить мій старий знайомий і приятель Іван Максимович — поважний середняк села Смикалки, філософ і член сільради.

Скориставшись із приїзду Івана Максимовича до столиці, я найняв у нього для планового переведення літньої відпускнуї кампанії серед членів моєї родини — клуню.

Зараз ми замогоричуємо...

— Гарно зараз у вас на селі? — питаю я. — Сіють зараз... А там почне сходити, зазеленіє... Приємно. Поле таке зелене, зелене...

— Та нічого,—говорить Іван Максимович.— Непогано. Сіємо, дійсно. Треба. Міжнародне становище, стало бути, вказує, що капіталізм...

— А як Донець, Іване Максимовичу? Такий же широкий, як і колись? Пам'ятаєте, як у десятому році ми з вами за сомами на ніч ходили? Гарно так... Ніч тепла, місячна... Човен пливе... А вчитель, Гордій Петрович, раніш нас бувало приїде і вже сидить... На ямі...

— Не вудить тепер Гордій Петрович. Кинув. Ніколи йому. Школа — само собою та кам-

панії різні. Доклади та зібрання. А він у нас по... міжнародньому становищу завжди... Нагрузка в нього...

— А розкласти вогнище на березі, отам, знаєте, на поповій луці під берестком? Ніч те-е-мна!

— Еге! Згадали... Нема того берестка. Зрубали. На трибуну. Трибуна в нас тепер коло сільради з того берестка. Як свято яке або шефи наскочуть,— промови з трибуни тієї про... міжнароднє становище та й взагалі...

— Жалко берестка. Місце ж яке. Берег крутий. Як розженешся— та у воду! Аж дух забива! Тоді ще сусіда ваш— Микола Крутій— добре плигав. З викрутасами плигав. Тепер, мабуть, і він постарів, як і ми з вами?

— Е... Нема Миколи Борисовича. Помер місяць тому. Головував він у нас у сільраді. Простудився. На річницю лютневої революції доповідь робив. З трибуни. А воно мороз. Почав про... міжнароднє становище, та так і не скінчив. Щось погано йому стало. Місяць полежав і поховали... Гарний чолов'яга був. А що вже оратор! Бувало вийде та як двине: «Товариші! Міжнароднє становище нашої сільради вказує...» І почне, і почне. Талант був. Шкода...

— Нічого не вдієш, Іване Максимовичу. Догля, значить, йому така. Гарна була людина, свідоміа. Пригадуєте, як він колись, ще парубком, поміщикового сина мало не вбив за те, що той лелеку застрелив. А яке горе було тоді на вашій клуні! Що з лелечихою робилося! На другий рік не було вже на вашій клуні лелеки.

— І тепер не буде.

— Чому ж то?

— Антену на тому місці поставили. Оце зимою. Для радіо. У сельбуді радіо, а на моїй клуні антена. Клуня ж у мене висока, ні в кого такої нема. У нас тепер так і говорять: якби, кажуть, не клуня Івана Максимовича, так би ми ніколи й не почули про... міжнародне становище. А то майже щодня.

Іван Максимович помовчав.

— Культура, знаєте,— додав він згодом. — Довелось поступитись лелекою. Треба. Радіо — велика річ, самі знаєте. Харашо! Сидиш у сельбуді, цигаркою попихкуєш, і все тобі ясно: клуня, антена, лелечине кубло, Москва, сельбуд, я, кум Денис і... міжнародне становище... Дивно...

Зараз Іван Максимович балакає з моєю дружиною, а я собі думаю:

«Самі антени, здається, ще не балакають. Значить, у клуні буде безпечно. А от у лелеки становище міжнар... тьфу! Безпорадне становище в лелеки».

ХРИСТОС ВОСКРЕС

(МОНОЛОГИ)

— Хрисссс восссс! Дядюшка! Дорогой! Зверніть увагу! Пасочка! Продукт колективної творчості! Усім сімейством удосконалювали. Просю! Поросятинка з індивідуальним ухилом—сам купував, сам смажив. Власноручний смак. Горілка—державного виробництва. Приватності додав лише для кольору. На зубровці настояна. Хто за те, щоб ще по одній! Воздержавших нет? Іване Івановичу! З дядьою! Дядюшка—з празничком! Що? Душа горить? Холодцю душі горящій! А для посилення реакції—оцієї холодненької чарочку. Хто за? Одноголосно! Люблю організованість! Тримайсь, дядя! Іване Івановичу, підсобіть ввести у внутрішні апартаменти нашого вельмишановного дяді оцього вітаміна з часником. Хай живе! В мене лозунг: «Все для гостей!» «Воскре-е-е-сенія день, просвітися людіе-е-е!» Степане Степановичу, просвіщайтесь! А дядя знову в опозицію. Ах, «не ммможу!» Ах, дядя не ммможе? «Ох і чудно мені, ох і дивно мені», як сказав наш великий поет Тарас Трясило. Щоб такий дядя та не міг? Здає,

значить, дядя на дванадцятому році революції. Підкріпить треба дядю коньяком з п'ятикутніми зірками. Влить в дядю коньячку. Хай живе дядя «Христо-о-о-с воскре-е-е-с із мертвих...» І головне «смертю смерть поправ...» Ідять його мухи. От за це й люблю його, «що поправ». Хто за це, що я люблю Христа, прошу виппить! Варваро Іванівно, повхажуйте за дядюшкою. Христос, дядю! Що?! Не дишить... Мертвий... От воїстину... штука... Господи! І з чого б він! Такий здоровий... І не хворів...

* * *

— Центральна! Центральна! Що? Ага! Швидку допомогу! Швидше! Що? Швидка доп... Будь ласка, негайно... Труп... Ну да. Розговівся й готовий... Був дядя — тепер труп. Що? Ну да. До того був живий, як слід... Тепер мертвий, як сслід... Не возите мертвих? А як же? Господи...

* * *

— Товаришу міліціонер! Пробачте... В мене трупний дядя вже дві години мертвий спочиває... Будь ласка, що робить? Заберуть, кажете? Широ дякую... І як воно скоїлося з дядюшкою... Ніколи з ним такого не бувало, щоб смерть... Іду, іду...

* * *

— Що ж це таке... Товариші... Варваро Іванівно! Степане Степановичу! Ммманя... Діти... Та не плачте! «Не плачте над трупами павших борців»... Не харашо це...

1929 р.

- ДІАЛЕКТИКА

(СПОГАДИ)

Перші часи громадянської війни...

До мене увійшов черговий.

— Товаришу начальник! До вас якась делегація. Хотять неодмінно говорити з вами...
З позицій.

— А ви казали, що я зайнятий?

— Казав. Не пособляє.

— Ну, гаразд. Хай заходять.

Увійшло п'ять чоловіка. Гімнастюрки, загорілі обличчя. У кожного збоку маузер.

Один до мене.

— Ти начальник?

— Я.

— Ану дай спершу роздивиться, зараза, що ти за дабе таке велике. Поки чергового матом не покрили, так до тебе не допускають.

— Я начальник постачання N фронту. Що вам треба?

— Начальник? Та який же ти начальник, коли ти чобіт не даєш. Га?! Що ж по-твойому

можна босими ногами фронт держать? Я тебе спрашую — можна? Денікіна знистожить можна? Босому? Ну скажи, братішка, можна? Воювать без чобіт з білими? Та ти не сердься, братішка. Потому ситуація підскочила.

— Товариші! Ви якої дивізії?

— N-ої.

— Ваша дивізія в плановому порядку одержала 500 пар чобіт. Більш дати я не можу.

— Слухай, начальник! Ну ти поміркуй. Скільки прийдеться на чоловіка чобіт, коли людей 10.000, а чобіт 500? А коли, наприклад, твій котьолок не варить, то ми тобі обчислимо. Анрющенко, скільки?

Той, до кого звернувся перший делегат, витяг з кишені олівця і почав писати просто на стіні.

— На кожного бойця приходиться 0,05 пари.

— Чув? А Анрющенко, брат, перший на дивізію математик. Він, зараза, зроду не помиляється. Ну, як же буде?

— Чобіт нема.

— Що значить нема? І чобіт нема, і розуму, видать, нема. Незавидна, браток, твоя живуха.

— Та що ти з ним бухтояриш? — зауважив «математик. — Або хай дайоть, або хай ідьоть к... Потому видать — саботажник...

— А й верно. Підемо. А він теж хай піде...

Вислухавши довгу і надзвичайно віртуозну тираду, в якій зазначені були майже всі внутрішні органи мої й моїх родителів, я підвівся і з свого боку закрутив не менш вдалу відповідь.

— Ого-го,— сказав здивовано перший делегат.— Та він, братця, видать, теж з образова-

них. Тоді зовсім інша справа. А ми думали, що з тих, з саботажників. Ну, коли й тут, у тилу, наш брат сидить, тоді сумніву нікого. Значить, чобіт й насправді нема. Ну, пробач, товаришу! Ми так у себе й перекажемо! Мовляв, були у найстаршого інтенданта і переконалися, що чобіт нема. Довів нам начальник про це, добре довів. І, головне, зрозуміло, зараза, доводить. Анрющенко! Як тобі начальник довів? Ха-ха-ха! Наскочив, братішка! Бувайть... Ну, бувай здоров!

Прощались «за ручку».

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

(ЖАРТ)

Ранком 31 грудня редактор газети «Червоний трактор» говорив фейлетоністові:

— От що, товаришу. Завтра новий рік. День відпочинку, що його радянська влада визнала й узаконила. Розумієте. А з другого боку, шановний товаришу, звернімо увагу на останні сторінки всіх наших газет і що ми там побачимо?

«Урочиста зустріч нового року». «Сімейна зустріч нового року». «Запис на столики». «Маскарад, карнавал».

І скрізь підкреслено: дешевий буфет, вино, горілка, буфет з горілкою, горілка з буфетом і т. д. і т. п.

Розумієте, п'ять, п'ять, п'ять.

І от, товаришу, вам завдання: шкварніть щось коротеньке, рядків так на сотню, але так, щоб... розумієте... і відпочинок той підкреслити, і по традиції тій забобонній вдарити, чорти б її забрали.

Вік Дніпрельстану, індустріалізації, позик, а тут якісь «традиції», якісь «зустрічі».

Вдарте, щоб аж у носі всім закрутило.

Вас не вчить.

* * *

Одержавши від редактора такі вичерпні інструкції, фейлетоніст сів і написав фейлетона. Громив, трошив, підкреслював, відмічав, викрикував. Дісталось і зустрічам, і традиціям, і горілці.

* * *

Фейлетона ухвалено редактором і надруковано в газеті.

ПОМБУХОВІ ШТАНИ

Сам Іван Михайлович Долгушін — помбух кошторисно-фінансового сектора нашого тресту — проти підсумків.

Проте, говорить, коли це в широких інтересах — підсумовуйте, будь ласка.

Так от з будь ласки Івана Михайловича підсумовуємо.

Преміювали в січні наших ударників. Одержав премію Іван Михайлович — кращий ударник дебетного цеху. Одержав Іван Михайлович талон, прийшов радісний додому. Дружина, нічого не знаючи, як завжди, напоролась: чому, мовляв, він приніс з трестівського буфету тільки пляшечку кефіру, а щоденної норми пряників не приніс? Але як тільки Іван Михайлович урочисто витяг з кишені талона, дружина змінила напор на радість і в порядку останньої кинулась чоловікові на шию. Пам'ятаючи про темпи, вирішили реалізувати талон негайно.

Ідучи назустріч трудящим, пункт індпошиття «Все своїми руками» працював до 11 годин вечора.

Зав зразу поінформував:

— У нас, товаришу, головний напор на швидкість. Замовлення виконується за календарним планом. Мірка, примірка, ще раз примірка — і готово. Точно! Приготуйтеся!

Іван Михайлович почав скидати пальто.

— Ні,—сказав зав.—Це потім. Приготуйтеся «давати показання».

І почав записувати, найбільше натискаючи на ті місця анкети, що без них пошити шгани за наших умов нібито неможливо: ставка, якого профсоюзу, чи стоїть Іван Михайлович на обліку командирів запасу Червоної Армії, чи має паспорт і так далі.

Іван Михайлович сказав:

— Ви б узяли на копірку, значно швидше.

— Товаришу! Не втручайтесь! У нас головний напор на швидкість і на контроль. Ви, припустімо, одяглись. Треба ж знати, що один громадянин уже одягнутий. Кому треба? Трестові треба, фабриці треба, нам треба, вам треба, вашій установі треба. От чому п'ять треба. Гриша! Запросіть закройщика на предмет мірки. Живо!!

Зняли мірку. Віддаючи квитанцію, зав суворо наказав:

— Примірка двадцятого січня. Готова продукція — 30-го. Строки строго календарні. Бережіть строки. У нас напор на швидкість і точність. Гриша! Передать заказ в комісію виконання! На все!

20-го зав говорив Іванові Михайловичу:

— Ви дивно ставите питання, товаришу! Це ж не сонце, і ми не обсерваторія, товаришу.

Тим паче — майстер не вийшов на роботу. Запив, товаришу. Безпідставний прогул, товаришу. Майстерня не працює, бо ми ведемо найрішучішу боротьбу з прогульниками, товаришу. Зараз у нас загальні збори. Декрет, товаришу. Примірка точно тридцятого.

30-го зав говорив:

— Ви дивно ставите питання, товаришу. Поїзди — і ті спізнюються. 1 лютого «как часы»!

15-го Іван Михайлович говорив завоі:

— Ви дивно ставите відповідь, товаришу. Згоден: поїзди спізнюються щодня. Але коли ж?

— Ви дивовижно підходите до справи, товаришу. Приходьте для певності 25-го.

25-го зав докоряв:

— Пункти індошиття існують для трудящих, а не для егоїзму, товаришу. Це шкурництво, товаришу! З випуском тракторів — і то бувають прориви, товаришу! Так то ж Наркомважпром, товаришу.

— Ну?

— А ми Наркомлегпром, товаришу. Нам важче, товаришу. Кадри. Всі прагнуть до важкої промисловості. Справа з кадрами важкої легша легкої.

— Ну?

— А справа з кадрами легкої важча важкої. Зрозуміло? Визначаю остаточний термін — 10 березня.

10 березня дружина, подаючи валер'янку, заспокоювала Івана Михайловича.

— Не ходи більше, Ваня... І без штанів можна знайти цілеспрямованість у житті. Не ходи. Я завтра іменинниця. Пирого будуть, холодець

риб'ячий. Айседора Ісааківна обіцяла гавайського гітариста привести. Не ходи! Слово честі!

На іменинах Іван Михайлович фокстротував з Айседорою Ісааківною в штанях, куплених ще в 30-му році старим засудженим способом—звичайною купівлею в швейпромі.

А якось у червні, повертаючись з кіно, Іван Михайлович зайшов на пункт і цілком несподівано одержав свої нові штани.

— Ваше щастя,—говорив зав.—Не зайти ви саме сьогодні, було б пізно. Для кращого обслуговування трудящих наш пункт поширюється. Завтра ми закриваємось на невідомо який термін. Строки виконання намічаються мінімальні. Прийшов — замовив. Прийшов — одержав. Дозвольте загорнути. На все!

Трапилось це через чотири місяці з дня одержання Іваном Михайловичем талона.

1933 р.

ОЗДОРОВЛЕННЯ АПАРАТУ

Задача ж, громадяни, минулого тижня нам була,— на ноги попадали...

Прийшли ми ото на працю, розписалися, що не спізнилися, порозсідалися по своїх місцях, порозкладали книжки, приготувались, одне слово, до виробництва,— як раптом приносять із головного правління нашого синдикату папірця, а там написано:

«...в зв'язку з режимом економії і беручи під увагу наказ ВРНГ, пропонується вжити найрішучіших заходів до оздоровлення апарату тресту «Центропудра», з відповідним повідомленням про наслідки в триденний термін...»

Секретар — до голови.

Голова — комісію.

Комісія — засіла.

Засідаємо годину, дві, три... Я теж у комісію попав...

Праця стала, голова хвилюється...

Накінець, за п'ять годин склали ми акта:

«...детально обслідувавши апарат тресту «Центропудра», комісія визнає, що апарат тресту

досить здоровий як фізично, так і морально, а через те оздоровлення не потребує, про що, склавши цього акта, довести до відома синдикату «Пудра — Парфум — Шпилька».

Голова, як прочитав, так і сів...

— Це що ж,— говорить,— товариші. Ви мене зарізати хочете! Всі трести оздоровлюють, а ми оригінальнічуть? Ні, так не можна. Ви,— говорить,— позасідайте ще, бо часу два дні є, а заходів мені виробить.

Вийшли ми від голови, стоїмо в коридорі, не знаємо, що робити.

А в цей час коридором пливе собі, до ватера прямуючи, помбух наш, Корній Іванович Делегаденко. Дійшовши до нас, помбух так ото потихеньку й питає:

— Що, шановні товариші, тяженько апарат оздоровити? Задача важкенька, що й казати, а тільки, подумавши, задачу ту вирішити можна. Звичайно, я простий, непомітний робітник, і в комісію, навіть, не попав, а коли бажано вам мій погляд вислухати, будь ласка...

Ми до нього. Просимо...

Одвів нас Корній Іванович набік та й каже:

— А як ви, товариші, гадаєте, друкарниця наша Ольга Іванівна не може нас із цього важкого становища вивести? Дуже, навіть, може, коли подумати... Особа вона, говоритимем одверто, хороблива, часто лікарські бюлетенчики дістає, вік її, так сказати, бальзамічний—40 зафіксованих, і коли,— говорить,— її, Ольгу Іванівну, замінити двома, приміром, друкарками по 20 годиків, то чи не буде реформа ця відповіддю на заковиристий наказ нашого синдикату.

Подумайте, товариші, а я по своїй пильній справі попрямую далі, всього вам найкращого.

Ех, і дякували ж ми Корнієві Івановичу! Колективно, всією комісією пивом його частували, а голова обіцяв Корнія Івановича із 10 в 11 розряд підвищити.

І тепер у нас, замість ревматичної Ольги Іванівни, два здоровесеньких пуп'яночки рожевенькими пальчиками на машинці стукотять.

От що значить життєвий досвід. Практика!

Да...

СПАДЩИНА

Молодий чоловік в рогових окулярах, лакованих черевиках і прекрасному коверкотовому костюмі сидить в кабінеті за столом і записує до блокнота:

М. В. Гоголь «Ніч під різдво»	1200	—	Крим	500
Л. М. Толстой «Анна Кареніна»	1500	—	закордон	2000
Т. Г. Шевченко «Гайдамаки»	1300	—	Кавказ	500
Баланс	3000	крб.		3000 крб.

— Чудово,— говорить молодий чоловік і ховає блокнота в портфель.

Мораль: не тільки бухгалтери, а й кіносценаристи розуміються в балансах.

ТРИ ПОГЛЯДИ

Один громадянин, читаючи газету, думає:
«Блискуче! За півроку в Харкові випито 2 мільйони пляшок пива. Це одна перемога на фронті промисловості».

Громадянин цей — господарник.

* * *

Другий громадянин, читаючи ту ж саму газету, думає:

«Ганьба! В Харкові за півроку випито два мільйони пляшок пива. Це — жаж».

Громадянин цей — культуробітник.

* * *

Третій громадянин, не читаючи газети, думає:

«Ну й народ. По півгодини сидять, а по одній пляшці випили. Тільки місце займають».

Громадянин цей — офіціант пивної «Нова Баварія».

«ЛИЦАРІ»

От, товариші, жіночий день незабаром. Так сказать восьме березня. Міжнародне свято. Нові плакатики по парканах розклеєні будуть. Промови про «куховарку й державу». Багато промов. Мільйон, а може й більше. Взагалі, скільки промовців, стільки разів і про «державну куховарку» згадають.

Тільки що з цих промов, коли не поважаємо ми жінки. Плакатики вивішуємо, а за коси тягаємо, промови говоримо, а від аліментів тікаємо.

Ех, товариші!! Та де ж ті часи, «коли лицарі були хоробрі». І взагалі, де ці «лицарі»?

Увіходить, приміром, до трамвая, особа прекрасного полу — старушка яка-небудь — і хоч би тобі хто своє місце тій старушці уступив.

Де там? Всі сидять, а особа прекрасного полу стоїть.

Отак у нас робиться. А «плакати, промови».

Сьогодні, наприклад, з Корнієм Івановичем на службу їдемо. Трамваем. І увіходить жінка. Молода матір, так сказать, і на руках «наше

майбутнє» держити. І, звичайно, ніхто й не подумав місце жінчині запропонувати.

Тут Корній Іванович не видержав:

— Та що ж це таке, громадяне,—говорить,— жінчина з дитиною стоїть, а ви всі сидите на одинадцятому році революції!! Ганьба! Так для чого ж диктатура й самокритика. Так тільки, щоб «пиль у глаза пускати». Ех...

А тоді обернувся до громадянки з дитиною та:

— Сідайте, громадяно, на моє місце, бо я зараз зляжу. Моя зупинка, а всім цим хай буде сором нині, повсякчас і на віки вічні.

І сіла жінчина, і злізли ми.

Та хіба ж таких, як Корній Іванович, ви стрінете тепер. Якраз.

Тепер більше «промови та плакатики».

Ех, громадяне!!

У ДОРОЗІ

Поїзд мчав.

В «м'якому» вагоні, в купе, двері якого були відчинені в коридор, їхало четверо мужчин.

Точилася розмова.

— Так от, я й кажу,— говорив один, повновидий блондин, з рижими вусами, в «толстовці» і в величезних мисливських чоботях.— Жіноцтво зараз, можна сказати, претяся вперед на всіх парах. Але що з того? От я, приміром, агроном. Професія наша, можна сказати, на всі сто відсотків чоловіча професія. І жінці тут, як то кажуть, здорово «не светить». А проте жінки пруться в нашу галузь, як метелики на вогонь. Кумедія, доложу вам. Оце недавно являється до мене на участок одна. Худоряленьке, мініатюрненьке, волоссячко з-під шляпки вибивається... Ну як, думаю, послати його до колгоспу верст так за 70? Розтрусить же його на наших автодорах. Натякаю їй на це. Делікатно, звісно. Та що ви думали? І слухати не хоче. Образилося, очі горять. «Я,— каже,— не для того інститут кінчала, щоб папери по канцеляріях підписувати». Ну, послав, звісно. Поїхало. Що з того вийде — побачимо.

— Що вийде? — перебив агронома високий, лисий громадянин, виймаючи з валізки пледа.— Поїде, посидить, а потім, якраз тоді, коли у вас гарячка почнеться, сівба, чи що там, пред'явить свою кругленьку фігурку, лікарське посвідчення і — фюють! По-о-о-їхала на чотири: місяці: два «до» та два «по». Мені ця штука ой як знайома! Років три вже з прекрасним полом вугіль добуваю. І що дивно, розумієте: як тільки яка негайна справа, так тобі або оте знамените «до» і «по», або просто записочка: «Карл Людвигович! Я два дні на роботу не виходитиму». Ви ж розумієте, які це «два дні»?

Морока! Я припускаю ще лікарів, учителів, ну кабінетних вчених, нарешті, але ж не інженерів, техніків чи агрономів. Ви розумієте, не пристало якось...

— Не пристало, — пробубонів, висовуючи з-під пальта одутлувату фізіономію третій пасажир, що вже лежав на канапі.— Та торік, го-го-го, три жінки академію генерального штабу закінчили! Може вже десь дивізіями командують і кого там треба б'ють. А ви за інженерів турбуєтесь?! Амба, шановний товаришу! Скоро не буде галузі, де б жінщина...

— І чого ви, товариші, так ото турбуєтесь та хвилюєтесь,— почувся біля дверей купе жіночий голос, і до купе ввійшла провідниця вагона.— Єсть ще у нас галузь, що на неї жінка ніколи в світі не посягатиме...

— Яка?— мимоволі випалив інженер.

— Бузотьорство, — засміялась провідниця і почала будити четвертого пасажира.

ПЕРЕДОВА ЛЮДИНА

Що не говоріть, а раніш було краще.

Ну, от візьмімо, приміром, великдень.

Святкуємо ми його, як і раніш—три дні, різниця лише в тому, що раніш святкували ми його неділю, понеділок і вівторок, а тепер святкуємо суботу, неділю й понеділок.

І невелика ніби різниця, але все якось воно не так.

Раніш, поки паска була просто паскою, а не міщанським забобоном, жилось і святкувалось значно простіше і спокійніше.

Понапікала жінка чого там полагається, на-смажила поросят, курей, ковбас, крашанок приготувала з сотню, ви горілки придбали четвертину там чи дві і починаєте святкувати.

Істе, п'єте, Христа воскреслого прославляєте. Сонечко світить, травиця зеленіє, горобці цвірінькають, сусіда ригає, ви від нього не відстаєте—і все хороше, лагідно, урочисто.

А чому це так було?

А тому, що солідарність у людях була, думки були однакові.

Всі знали, що святкувати треба, бо Христос таки воістину воскрес. Не було отих пуцьвиринків, що тепер ходять із барабанами та «Долой, долой монахов» виспівують.

Єдність була, свідомість.

Раніш ваш приятель і колега по службі Стратон Свиридонович приходив до вас, пив, їв, христосувався і край. Було приємно. Шкоди ніякої, бо хіба можна вважати за шкоду, коли Стратон Свиридонович скатертину спотикачем залле або відпочине п'яний на ліжкові та чобітьми подушки пошмарує — це ж дрібниці. А зараз? Що може вийти з того, як побуває у вас на великдень Стратон Свиридонович?

Уявіть собі, що після свят приходите ви на посаду. А Стратон Свиридонович прийшов раніше і вже розповідає, як він був у вас на перший день, які у вас були чудові пундики, як горіла лампадка, як христосувалися, як співали хором «Ангел вопіяше» і т. д., і т. ін.

А секретар місцевкому й питає вас:

— Як же це так, товаришу Активенко. Ви ж у п'ятницю на загальних зборах доповідачем виступали про забобони, громили якусь легенду про якесь воскресіння якогось Христа, а вдома і легенду прославляєте, і забобонних пасок понапікали?

Бачите — уже й неприємність.

А раніш цього ніколи не трапилося б.* Бо раніш і місцевкомів не було, а теперішній секретар святкував паску однаково, як і ми грішні.

Ще гаразд, як завітають до вас на великдень свої, як то кажуть, люди. Ще нічого. А уявіть

собі, як заскочить раптом хто-небудь із тих, знаєте, антирелігійників. Що тоді? Як уникнути неприємності, коли людина вже до хати заскочила? Дуже треба бути спритному на такий випадок, і я, шановні громадяни, не помилюсь, коли скажу, що в таких випадках треба робити так, як робить мій знайомий Андрій Панасович Куценький. Ви його, напевне, знаєте. Це той самий Андрій Панасович, що править за помбуха в «Онучтресті».

Заходжу сьогодні до нього. А в нього, голубчики,— рай... На столі печене й варене, а грамофон все божественне виспіває.

Похристосувались, випили, закусили.

А я його тихенько під бока — штовх та, підморгнувши, й питаю:

— А що б,— кажу,— було, якби оце до вас хто-небудь заскочив із тих, що ото «Долой, долой монахов»? Га? Як би ви тоді, Андрію Панасовичу? Ви ж на посаді за активного антирелігійника йдете?

А він, знаєте, випив чарку запіканки та й говорить:

— Пусте, голубчику. Аби, голубчику, голова на плечах, можна з усякого становища вискочить. По-перше,— говорить,— грамофон гратиме не «Єлиці во Христа крестітеся», а гратиме, що мені або гостеві забажається включно до «Ми юні спартаки». По-друге, страва, що на столі стоїть, осучаснена на 100% — ви лишень придивіться: папушника я, замість забобонного баранця, уквітчав фігуркою піонера з шоколадами, яйця виключно червоні, хрін, що в поросяти в роті, пофарбував буряковим квасом —

теж вроді червоний, на сирній пасці скрізь п'ятикутні зірки. У мене, дорогий товаришок, усе зважено, все завбачене.

— Добре,— говорю.— А як же з тим, що ото й на папушниках, і на серветках, і на яйцях по-написувано: «Х. В.» та «В. В.». Це ж означає: «Христос воскрес», «Воїстину воскрес»?

— А то вже як для кого, а для отих, що «гірше за татарина», це означає: «Хочемо випити» або «Хочете випити?», а «В. В.» відповідно: «Випийте, випийте» або «Вип'ємо, вип'ємо». Нє, голубчику, мене на юринді не впіймаєш. Я не з таких. У мене, голубчику, попугай єсть. Так раніш він крім «Христос воскрес» нічого не вмів вимовляти, а зараз я його перевчив. Спробуйте лише його зачепити, то він вам зразу: «Дайош Дніпрельстан...» У мене, голубчику, закон — я від епохи не відстаю.

Громадяни! Щоб під час великих свят не зіпсували вам настрою деякі неприємні візитори, робіть так, як робить Андрій Панасович Кущенький.

1930 р.

НЕЗАМІНИМИЙ

От, товариші, звичайно, спецеїдство.

Цей нащадок проклятого царату ще й досі робить прориви і заважає.

Не дає, так сказати, вкластися в план промфінплану.

Ви, звісно, товариші, народ практичний, вас, звичайно, різними предпосилками й цитатами не візьмеш, вам насамперед факти подавай.

Так от, будь ласка.

Козиряєм фактом.

Факт, будемо говорити одверто, просто вопіючий.

Просто неприємний факт.

Просто в одній установі з'їли спеца.

Спец був, конешно, незамінимий.

Незамінимо одержував найвищу ставку.

Сидів в окремому кабінеті, ув'язував різні технічні питання, консультував і папірці підмагував.

Одним словом — інженер.

Щось років із два, а може й три спец був не-

замінимий і плату акуратно одержував без ні-
которого нажиму.

І от раптом почали підкопуватись під дорого-
го спеца.

Почали різні спецожери присікуватись.

Мовляв, будь ласка, скажіть на милість, де
ви таку собі вищу освіту здобули, що різні нау-
ки й техніки, як два по два розрішаєте?

А дорогий товариш спец на це спокійно від-
повідає:

— Слова нет, брехати не стану, радянської
виші я не скінчив, лише тому, що в Стокгольмі
ще радянської влади, здається, нема, а скінчив
я буржуазний університет і цей свій ухил ви-
знаю. Простіть...

А спецожери, звичайно, раді.

— Ага? Значить, ви й вищу математику на
буржуазний смак вивчали?

— Так, Признаюсь, товариші, винен!

— Значить, ви й буржуазні інтеграли вивча-
ли,—напирають спецожери. — Так тоді, будь
ласка, скажіть, дорогий товаришу спец, що ж
воно таке інтеграли?

Тут, звичайно, дорогий спец, бачачи таку тен-
денційність, обурився.

— Дійсно, — говорить, — я вищої математи-
ки таки не знаю, бо в Стокгольмі я зроду не
був, бо взагалі я ненавиджу буржуазні столиці,
а скінчив я, одверто говорю, до революції ру-
ську гімназію тільки через те, що тоді прокля-
тий царат, пригноблюючи національності, не
дозволяв українських гімназій...

Але хіба спецожери вважають на національне
питання? Хіба ж такий це народ?

— Тоді, будь ласка, скажіть нам, товаришу, що таке логарифми і як треба чесно поводитись з таблицею логарифмів?

— Будь ласка,—погодився спец.—Можу вам сказати, і досить чесно. Чесно я скінчив тільки п'ять класів гімназії, бо за старих умов трудно було незаможному класу...

А спецожери знову перебивають дорогого спеца, бо що їм до класових взаємовідносин та ще за минулий час.

— Тоді, будь ласка, товаришу, скажіть нам...

Але тут уже спец остаточно обурився і сам почав насідати на спецожерів.

— Нічого я вам, товариші, не скажу, бо я нічого не знаю. Ніколи я в гімназії не вчився і взагалі простіть, товариші. Я обдурював радянську владу... Шкідник я, бо я ж розрішав різні складні технічні питання, нічого в них не розуміючи... Більше не буду...

Але що спецожерам до чесного признання та каяття? Не вважають вони й на це.

* * *

Одним словом, товариші, нема чого говорити, все ясно,

Спеца з'їли.

З'їли, неважаючи на те, що працював він у Наркомторзі. І ніхто тепер про того спеца навіть не згадує.

І коли б не Г. І. Петровський, що згадав про цього спеца на демонстрації студентства, інже-

нерів, техніків і наукових робітників — не було б про того спеца і цього фейлетона.

Отже, коли цей фейлетон буде кому не до вподоби, звертайтеся не до мене, а до Г. І. Петровського, ВУЦВК, прийом щодня.

1930 р.

НА НИВІ КУЛЬТУРНИЙ

Жінці, що в одному з клубів м. Запоріжжя одночасно виконує обов'язки бібліотекаря, діловода, касира й буфетника, присвячує ці рядки

А в т о р

Перед бібліотекаркою, що сидить за столом і заклопотано перебирає реєстраційні картки, стоїть молодий робітник у засмальцьованій сорочці і подертій кепці. Він потрапив сюди, очевидно, прямо з заводу.

— Я, товаришко,— говорить він,— хочу познайомитися з українською літературою. Якого письменника ви радите мені для початку?

— Ви як хочете знайомитися? — запитує бібліотекарка, не відриваючись від карток, — серйозно чи так, вроді закусить?

— Серйозно,— не розуміючи, чого хоче бібліотекарка, відповідає робітник.

— Тоді візьміть ви «Кобзаря» Тараса Григоровича Шевченка. Це буде добряча перша страва. На друге можна рекомендувати Михай-

ла Коцюбинського або Івана Франка. На третє добре йде Леся Українка. А коли звикли ви запивати гарного обіда зельтерською водичкою, не пошкодить узяти кого-небудь із сучасних... Вибір чималий...

Тут можна починати прямо за алфавітом: Антоненко-Давидович, Божко, Биковець, Вражливий, Влизько, Вухналь, Вишня, Гордієнко, Гадзинський, Доленго і т. д., аж до Юрія Яновського.

Не погано складається меню і в такій комбінації: за борщу — Панас Мирний, печиво — Нечуй-Левицький. Запивати тут майже не доведеться, щоб шлунка не попсувати...

Бібліотекарка витягає з довгого вузького ящика, що стоїть на столі, червоненьку картку і, не дивлячись на робітника, питає: «Прізвище, скільки років, де працюєте» і т. д.

— Отака, значить, справа, товаришу,— продовжує бібліотекарка, заповнивши в картці всі пункти.— Коли ж така система для вас може бути трохи заважка, можна запропонувати другу систему — бутербродну. Хоч не дуже корисно, зате швидко й дешево. Вибір прямо колосальний, особливо з новітньої літератури... Так вам як, товаришу?

— Мені б... Шевченка,— нерішуче говорить робітник.

— Шевченка? Добре! А все ж таки візьміть для ознайомлення й парочку бутербродів. Найсвіжіші є. «Твердий матеріал»—Копиленка, «Фальшива Мельпомена»—Юрія Смолича. Наїду тут, звичайно, небагато, а перекусити... нічого — можна...

Робітник мовчить. Мовчки одержує він і за-
смальцьованого примірника «Кобзаря».

Відпустивши робітника, бібліотекарка запа-
лює «Смичку», дістає з полиці величезну кон-
торську книжку й починає щось записувати.

* * *

— Ольго Іванівно! Можна змінити книж-
ку?— питає дівчинка років дванадцяти.

Бібліотекарка зводить очі і довго мовчки ди-
виться на дівчинку.

— По дебету?..

— Ні. Мені таку, щоб кораблі плавали...

— Добре... Кораблі, так кораблі...

Бібліотекарка прикладає до лоба вказівного
пальця і, розтягуючи слова, нишком бубнить:

— Вчора давала завові чотири карбованці...
на ремонт буфету. Так... Чотири... На очистку
двора — два карбованці... Єсть. Записано. Ку-
пила картоплі три мішки і нової поезії двадцять
томів — двадцять три карбованці... Дорога пое-
зія тепер, дівчинко, щоб ти знала... І все ж таки:
де тринадцять карбованців, нарешті?

— Я не знаю, Ольго Іванівно. Я по книжку
прійшла.

— І гаразд, що прийшла. Книжки, брат дів-
чинко, гарна штука. З ними, брат, треба пово-
дитись акуратно... Ти як поводишся?

— Добре, Ольго Іванівно... Слово честі, доб-
ре...

— А я от — ні. Забула вчора видатки в кни-
гу записати і нема тринадцяти карбованців...
Постій... Як воно було... Сніданок відбула, тоді

зав. узяв чотири карбованці... Далі я записала сорок сім «входячих» та написала акта на поїденні мишами «Мишачі нори» Петра Панча, потім картопля й поезія... Більш, здається, грошей не витратила. Потім обід. По обіді була конференція читачів... Ні, хоч убий, не пригадаю... Так тобі корабля... Ось тобі Жюль Верна «80.000 кілометрів під водою». Ходи здорова...

Дівчинка бере книжку і йде до дверей, а бібліотекарка знову нахиляється над столом, присовує рахівниці і починає цокати:

— На ремонт буфету—чотири карбованці, на картоплю — три...

— Ольго Іванівно,—лунає з суміжної кімнати грубий чоловічий голос.— Знову ви тут наплутали. У вас у «входячому» хтось розписався в одержанні тринадцяти карбованців... І коли ви вже привчитесь до порядку. У нас тут культурна революція, а у вас по книгах щось схоже на воєнний комунізм... Ідіть сюди.

— Фууу, слава тобі господи,—найшлись!— радісно зітхає бібліотекарка і, поправляючи на голові червону хустку, підтюпцем біжить через залу.

1930 р.

ЯРМАРОК У ПОЛТАВИ

— Граждане. Не скопляйтесь! Проїздіть скоріш! Соблюдайте порядок! Коли ти, приміром, свиня, то не лізь у коров'ячий відділ. І взагалі, дуже прошу! Ну? Кому я говорю? Вам говорю,— якого ж чорта ти гав ловиш? Нікотої сознательності! Дивись на арку. Написано: «Добро пожаловать», значить і додержуйся гасла, а не прись, як сарана членовредительная.

* * *

— Безпрогришная лоторея «Іде-фикс», або по-нашому, по-русьському «верное дело»! Прошу не змешувать з іншими подібними одурачуваннями доверяющей публіки. Ще тільки три дні! Мило попадається! Духи попадаються; пудри попадаються! Булавки, голки попадаються! Граждане, будьте уверени, як дома!

Раз ви купили квитка за п'ятнадцять копійок, півбіди вже зроблено і ключ до секретності вашої судьби у вашій собственній руці!

Мухомори «Ідеал». Найвища кара для мух. Присуд виконується завсігда. Помилувань не буває. Тільки тут і тільки сьогодні! Смерть мухам! Мухомори «Ідеал»!

Кварц-наждачний брусок. Лебедина пісня Едісона! Винайшов і не вмер! Точить ножі, сокири, коси, піднімають різні хазяйствені воприси! От вам коса — безпросвітно тупая. На ваших уважаючих глазах я беру косу і вдаряю по своїй руці без последствий! Которая коса, як бачите, тупая! Потім я беру кварц-наждачний брусок і, не говоря худого слова, проводжу по косі декілька раз способом, відомим науці під назвою «мантачка», і прошу: навіть бомага ріжеться як воздух! Не подумайте, граждане, що тут якась маніпуляція з руками чи отведеніє глаз. Все це секрет винахідника, що за допомогою метала кварца та мінерала наждака з додатком ґрунту Арканзаса і трьох частин власної секреції винайшов кварц-наждак! Брусок за тридцять копійок!

А скло? Як шліфувати скло? Пальцем не одшліфуєш! Чим різати скло? Одного бажання мало! Кварц-наждачний брусок ріже скло якої хочете форменності. Криво, косо, фігури, зигзаги!!

Купуйте, граждане, бо це вам не який-небудь мідний годинник 56 проби, а вещь осязательная, на ваші собствєнні глаза!

* * *

— Да, коньки справні, що й казати! Но, істинно говоря, держать їх можна тільки для заведення потомства. Потому запряжи його у віз, або, приміром, у гарбу, то зостануться, безсловно, самі голоблі, а решта перейдуть у забвєніє праха і додому підеш пішки! Што, неправильно? На таких коньках, дорогої товариш, видать, що й на конячому фронті ділишки підправляються! Што, неправильно?

* * *

Отці наші благодітелі,
Мами наші сожалітелі.
Подайте темному, незрілому,
Заробити не умілому,
Войдїть у сознаніє—
Згляньтесь на моє состраданіє...

* * *

— Оця коняка з запалом? Гражданін! Та ви краще вдарте мене по морді, але не впотребляйте таких слів! Та де ж у неї «запал», накажи мене бог?! Справжня коняка довоєнної продукції! Та що ти в зуби заглядаєш? І зуби й противної хвостової полюс у справності. Та цього коня хоч у надозрительную трубу розглядай — все на своєму місці. Що? Триста дорого? Ну, молись. 290 і десятку на пропой! Не йдють? Ну, й за 200 не пойдють. Нехай постоїть. Воздуху не позичать. А кормів вона по три дні не просить — все 'дно не даємо! Походи, походи, товаришок! Ноги, видать, свої, не куповані. Походи!

— Ваша судьба, мадамочка, безусловная, але залежить вона від одного відповідального короля з казньонного дому. І загинаєть король ваш признаніє какойсь-то блондинці, але ви не сумлівайтесь: з блондинкою у нього антірес вроді, як де-юре, а з вами дійшло до факту, і видать це, дорогая, і по картах, і по вашій хвигурі...

А у вас, дорогой товариш, непорозуміння з трэфоним королем.

По цій гризинатальній лінії ніби той король з контрольної комісії, а по цій шпенпердикулярній — ніби з вашої установи.

І копаїть, копаїть король той під вас різні ями і закладаїть фугаси.

І на пролетарське походження не надійтесь, бо воно у вас уже стерлось.

А мозоль цей — ні до чого. Це портфельний. Комісія на нього не зважає.

Жіноча лінія у вас сильно розрослась і зовсім знистожила лінію аліментарну.

А цей горбочок — це горілчаній. Випирає він надзвичайно...

— Держи! Держи! Лови! Товариш міліціонер! Оця гола сволоч украла в мене коробку пудри! Без штанів, мерзавець, ходиш, а красти вмієш?

— Граждане! Прошу до району не «виражатся». Там все без вас буде зроблено, по закону! В чім справа?!

УНІВЕРСАЛЬНІСТЬ

Жив собі та був собі і не десь там за морями-лісами, а в нашій же таки республіці молодий Ваня.

Був Ваня хлопець жвавий, завзятий, енергійний, а головне — всього доскочити хотів.

— Нічого не пошкодував би, — каже Ваня, — щоб усе знати, всього доскочити. Що з того, що я зараз на ХПЗ працюю, а як на ДЕЗ'і. приміром, динамомашинки роблять, і не знаю. Або як вугіль на Донбасі копають, «панятія не імею». Ох-хо-хо!..

Почав Ваня ламати голову, як би всього доскочити.

А батько Ванин, старий та досвідчений слюсар зі стажем і каже:

— Не ламай, Ваня, голови, бо трудно все знати та й недоцільно. Краще вже щось одне вдосконалюй — добрим спецом станеш, вищу ставку одержуватимеш, сто сорок три карбованці лопатою загібатимеш.

— Ні, тату, не можу я так, — відповідає Ваня і знову починає ламати голову.

Швидко казка мовиться, як той промфінплан складається, та нешвидко діло робиться, так само нешвидко, як і той промфінплан виконується.

Довго ламав Ваня голову. Не одну, не дві п'ятиденочки, не одну, не три квартали-декадочки, нічого у Вані не витанцьовується.

І вже вирішив був Ваня заспокоїтися і на ХПЗ залишитися, як не прийде одного разу до Вані фізкультурний спец і не промовить до Вані голосом-басом:

— Ех ти, Ваня, шлапачок-дурачок! Не ламай, Ваня, головоньки, а йди, Ваня, запишись у футболісти, на центрфорварда чи на хавбека. Не пожалкуеш, Ваня!!!

Грають ХПЗ з ДЕЗ'ом. Забиває Ваня аж три голики!

Герой Ваня!

Дівчата Вані букетики презентують, лисі репортери в рогових окулярах фотографують Ваню на всі боки, а хтось із портфелем бере Ваню повід руку і так до Вані промовляє:

— Молодець ви, товаришу! Аж три голи зашпандорили! Ви, мабуть, інженер чи технік будете?

— Який там технік. Підслюсар я — шостий розряд, — відповідає Ваня.

— Не може бути, — жажнувся товариш з портфелем. — Такий спец і — шостий розряд.

Ай-я-яй!!! Та в нас такі спеці на ДЕЗ'і — дванадцятий з нагрузкою одержують.

— Ну-у-у?!

— Слово честі. І вакансія єсть. Шукаємо підходящого товариша. І вам би запропонували, так хіба ж ви погодитесь? Ось вам анкеточка...

— Так я ж ніколи на ДЕЗ'і не працював, я не тої спеціальності,— засоромився Ваня. — Йй-бо, не знаю... як же...

— Чи чуєте, товаришу? Ось вам особистий номерочок. Чекаємо!

* * *

Грають ДЕЗ із текстильниками.

Забиває Ваня аж три голики.

Герой Ваня.

Дівчата Вані букетики...

Фотографи Ваню на всі боки...

Говорить Ваня товаришу із портфелем:

— Та я ж зроду навіть на текстильній фабриці не бував...

— Чи чуєте, товаришу, будете замдиректора текстильфабрики... Коли за вами машину прислати? І яку саме: чи фордика чи бенцика?

* * *

Грають текстильники з робмисом...

Забиває Ваня аж три голики...

Герой Ваня!

Дівч-фото-тов-портфелем...

— Артистом будете!

— Господи... Та я...

— Заслуженого дамо!!!

Чим буде Ваня на кінець першої п'ятирічки, автор зараз сказати не може.

Немає у автора підстав для цього.

...Переманювання гарних футболістів з одного заводу на другий, з однієї профспілки в другу ще не закінчились і саме в моді.

1930 р.

ЩО МОЖЕ НАРОБИТИ ЗВИЧАЙНА ЧЕСНА ГАЗЕТНА ОБ'ЯВА

(ЖАРТ)

— Маню! Діти! Сюди! Скоріше! Клич сусідів! Тягни бабушку!

— Бабушці ніколи. Вони якраз на картах кидають.

— К чорту карти! Тут важливіші справи! Всі сюди! Іване Йвановичу! Марино Карпівно! Слухайте!

— Та що трапилося? Яйця видають?

— Не перебивайте. Слухайте. Ось у газеті написано: «Від комісії, що обслідує ХЦРК. Комісія просить громадян, що бажають вказати на хиби в роботі ХЦРК, подати в комісію писані або словесні заяви не пізніше 22 листопада. Комісія».

— Чули? Розумієте?

— Ого!

— Громадянство! Організовано! Щоб не повторюватись! Я пишу про загальні хиби. Маня! Ти — про масляні, сальні, мильні — взагалі

про жирові. Діти — про чергові. Ви, Іване Йвановичу, пишть про калоші, черевичні...

— Тату! А про штани?

— ...І штановні! Марина Карпівна напише...

— Ні! Я словесно... Ой! Дайте мені словесно. Душа горить!

— Гаразд! Бабушка, ви про вугіль?

— Ні, я про кофій... Немає... Ні випити, ні погадати на гуші.

— Есть! До роботи! Качай, православні!

* * *

— Товаришу секретар? Есть заяви?

— Есть.

— Багато?

— 473.

— Добре. Класифікуете?

— Ага...

— Гаразд!

* * *

— Що тут за гамір?

— Людину задавило.

— Трамвай? Автобус?

— Ні. Листами. Листоноша він. Носив листи на Кооперативну вулицю № 10 на адресу якоїсь комісії. Ну й не витримав. Сім пудів на нього навантажили...

— Помер?

— Помер... Царство йому небесне...

* * *

— Центральна. Центральна. Давайте Біржу праці. Ага. Що? Біржа праці? Так. негайно висилайте сорок кваліфікованих вантажників. Так! Так! Со-ро-ок! Розвантажувати грузовики з листами... Адреса: Кооперативна 10. Комісія.

* * *

— І не горить і всі пожежні частини з'їхались.

— Мабуть унутрішній пожежар.

— Який там в чорта пожежар. Секретаря якоїсь комісії листами завалило. Три години розкопують.

* * *

— Товариш начальник! Маю за честь явитись!

— Ви звідки?

— З чергування по впорядкуванню подачі словесних заяв на роботу ХЦРК.

— Ну, як?

— За 8 годин пропущено 4596 душ. За вставку в заяви непристойних слів оштрафовано 744.

— Тільки? Значить, ентузіазм кооперованого населення столиці спадає — вчора лаялось 811.

* * *

— Розкопали! Розкопали!

— Кого?

— Та секретаря.

— Живий?

— Живий... Живий! А веселий хлопець, щоб ви знали. Його до психолікарні везуть, а він співає:

Коли я був аркадським принцем,
Мені ввесь Харків слав листи...

* * *

— Оперета...

— При чому тут оперета?

— Та ні... Я кажу, що куплети «Коли я був аркадським принцем» — це з оперети «Орфей у пеклі».

— Ага! Ну, тоді інша річ.

1930 р.

БЕЗ МОРАЛІ

З приємністю можна констатувати, що дехто з нас таки дійсно відгукнулись на заклик радянської влади щодо темпів.

Підхопили гасла.

Зрозуміли завдання.

Правда, не скрізь ще захопилася публіка на цій галузі, але по деяких місцях уже здорово захопилася.

Уже неабиякі має досягнення.

Розповідають, наприклад, що в Полтаві, здається, чи десь там у Ростові такий випадок трапився.

Не стало якось гасу в ЦРК'опі.

Власне, гас був, тільки щось там з бочками трапилось, з тими бочками, що в них гас по вулицях возять, споживачам під самий ніс приносять. Просто зафіксувався якийсь невеличкий прорив на цьому фронті, а може якась неув'язка, тільки одного дня не чують полтавці чи ростовці «трубного звуку», що сповіщав їх завжди про гас.

І вирішили негайно деякі полтавці чи ростовці:

— Стоп! Це ж, мабуть, надійшов гасовий кінець! Не буде більше гасу! Що робити?

І блискавкою план: за відра, за бідони, за пляшки і на склади — запасатися гасом.

Та не просто запасатися, а по-сучасному — на темпах.

Двічі, тричі, десять раз у чергу!

Діжки, бочки, ванни поналивали!

Каструлі, макітри — все в хід пішло!

Весело!

Мати — п'ятий раз у чергу, а дитина у ванну з гасом упала. Чоловік тридцять замість води гасом поналивались, бо посудини, де раніш була вода, ретельні родичі гасом наповнили.

Добре, що швидка допомога всіх врятувала.

Але хоч і обійшлося все благополучно, наш обов'язок застерегти найретельніших:

Громадяни! Не напирайте так на темпи!

Ну, приніс відер двадцять і досить.

Слово честі!

Зберігайте ентузіазм!

Може якийсь перебой з сіллю або з вугіллям трапиться, а ви вже засапались, уже потомлювались.

А ви вже всю квартиру гасом забили. А куди ж тоді сіль, вугілля, дрова, шлак, асфальт, солому складать?!

А може якась неув'язка з суперфосфатом трапиться, або на березові бруньки криза підскочить?

Подумайте, громадяне!

От і виходить...

Проте моралі не ждїть від автора.

Пробачте...

СОБАКА — ДРУГ ЛЮДИНИ

— Ще одне слово і знистожу тебе, як клас,— переможно закінчила моя дружина, розбиваючи на моїй голові невеличкого бюста М. В. Гоголя.

— Правильно! Розбатькулити його! — дала моя старша зміна — син Павло (шість років, онук селянина, померлого від горілки 1909 р., в епоху найбільшого лютування реакції).

Коли все це скоїлося, я тихо проплакав:

— Щастить же декому. Он дружина поета Засмоктаного ніколи в світі не билась бюстами геніального творця «Мертвих душ»...

— Бо Засмоктаниха, мертва твоя душа, має можливість лупити свого чоловіка сетерячими цуценятами, іроде. А хто дбає про це?! Га?! Чоловік, муж! Так то ж чоловіки! А ти хіба дбаєш, щоб твоя дружина жила по моді? Дбаєш?

— Та я ж...

— Мовчи! У всіх є собаки: у Засмоктаних— сетер, у Коваленка — німецька вівчарка, у Без-

мильного — доберман, у Салюченків — дог. Тільки я нещасна (дружина заплакала). не могу показатись на люди... І все через тебе...

— Мамо! А в Салюченків сьогодні народилось десятеро цуценят,— зауважив Павло. — Уже якийсь дядько приходив, в окулярах. Їхня Мурка казала, що той дядько — собача акушерка.

— У людей і мода, у людей і сімейне щастя...

Дружина обдарувала мене таким поглядом, що коли б це в моїх можливостях — даю слово честі—я б народив, не задумуючись, дванадцятро цуценят, якої завгодно породи...

Але з усіх собачих властивостей у мене була лише одна — це вить, і я завив:

— Чого вам треба? Собаки? Куплю! Придбаю. Вкраду! Якої породи? Стрептокок-пінчера? Сетера-лапсердака? Хатню таксі? Оболонку? Шпріца? Фокс-премієра? Говоріть! Кажіть! Замовляйте, сто догів вам в квартиру...

* * *

Тепер у нас є прекрасна сучка, звуть її Гарна.

Ах! Товариші! Ах! Люди!

Коли б ви знали, яке прекрасне, яке модне життя настає, коли в нашій людській квартирі з'являється ваш друг — собака.

Перший день перебування у нас Гарної — це був день загального захоплення й радості.

Найбільше ж захопився наш сусіда по квартирі — молодий лікар Мусій Іванович.

Він клявся пам'яттю великого хірурга Пиро-

гова, що такої рваної рани, яку зробила Гарна на правій литці тьоті Лізет, не бачив ще жоден лікар у світі.

— Та не стогніть ви,— заспокоював він тьотю Лізет.— Це ж краса! Клас! Не! Ви подивіться. Все, як на долоні. Ось шкіряні покрови. Ось — фасція. Ось — м'язи — *musculus gastrocnemius*. Ось артерія. Бачите — кров дзюрчить. Це значить артерія, коли дзюрчить, а коли б вона текла поволі, то була б вена...

— Рятуйте,— репетувала тьотя Лізет.— Перев'язуйте — вмираю.

— Так швидко від такої рани не вмирають. Від такої рани ви можете вмерти не раніше, як в ту суботу, коли у вас розпочнеться гангрена, — авторитетно заспокоїв Мусій Іванович, кінчаючи перев'язку.— Прекрасна рана,— продовжував він, невдало ховаючи трояка в бокову кишеню.— За п'ять років навчання в медінституті не бачив такої рани... Йди-но сюди, собачко. Ісі, ісі! Тубо! Та де ж вона...

— Вона ось тут,— почувся з коридора голос Павла.— Уже доїдає вашу другу калошу.

— «Гам-гам»,— пояснив Віктор.

— Чортзна-що,— засмутився лікар.— Нові калоші...

— Вона їсть не тільки нові,— додав спостережливий Павло.— Вона перед тим з'їла боти тьоті Катет. А боти дуже старі, рвані.

— Паршивка,— вискочила в коридор Катет.— Це не собака, а троглодит якийсь. Я ж казала, краще шпіца купували б. Благородна порода.

Гарну заперли у ванну.

Увечері зайшов до нас знайомий — Федір Михайлович, мисливець, собаковод.

Пили чай.

— Гуляв оце. Погодка чудова. Можете собі уявити, якої зараз я прекрасної ковбаси купив у цербкоопі,— говорив Федір Михайлович.— Ціле кіло купив. Раджу й вам.

— А ми собаку купили,— сказав Павло, сьорбаючи чай з блюдечка.

— Собаку?! — підскочив Федір Михайлович.— Так чого ж ви мовчите?!

— Тьотя вже кричала,— поінформував Павло, не відриваючись від блюдечка.

— Показуйте ж! Негайно! Я ж у собаках— собаку з'їв,— зареготів Федір Михайлович.

Привели Гарну.

— Ого! Непоганий пес! Так-так,— розглядав з усіх боків її Федір Михайлович.— «Перо»¹— як слід, «колодка»²— што нада! Добрячий пес...

— Премійований,— з гордістю сказав я.— Її мама на Всесоюзній сільськогосподарській виставці...

— На собачій, ви хотіли сказати...

— Ні! Саме на сільськогосподарській з'їла премійованого галанського півня, разом з пір'ям і медаллю, що висіла на півні. Так, так.

Але цей дифірамп перебив радісно дзвінкий голос Павла, який, вбігши до кімнати, затанцював, приспівуючи:

Наша Гарношта—собашта
З'їла кіло ковбаси.

¹ Хвіст.

² Корпус.

— Бачите? Бачите? — вхопив я за рукав Федора Михайловича, що просунувся до коридора.— Вся в мамашу. «Апорт»! Гарна!

— «Апорт», значить «подай», — grimнув Федір Михайлович. — Як же вона подасть, коли вона вже з'їла, щоб вона була здорола. Кіло ж ковбаси.

— А очі?? Очі!!—не здавався я.— Зверніть увагу! Розум, свідомість! О! Ви ще не знаєте Гарної! Хотите: вона скаже ціну на вашу ковбасу? Гарна! Же-ву резон-ковбаса? Труа карбованець а кільо? Гарна! Вуй?!

— Гав! — ствердила Гарна, облизуючись.

— Чули? — Три карбованці.

— Два дев'яносто,— зітхнув Федір Михайлович.

— По талону брали?

— Так.

— Ну, а Гарна вгадує ціни вільного продажу. Клас, братець ти мій! Породочка! З атестатом собачка. Зараз покажу... Чого ж ви тікаєте?

* * *

Вечеряли ми без Федора Михайловича.

За вечерею на дядину пропозицію вирішили, що матрац для Гарної знімемо з мого ліжка.

— Непремійовані літератори можуть переспати й без матраца, — сказав дядя.

Я теж голосував: «за».

Спав на голій сітці. Снилось, що я не я, а гончак і мене преміювали на собачому конкурсі.

Прокинувся від болю — укусив сам себе за ногу.

НЕЩАСНІ

Літом, починаючи приблизно так з червня і аж до жовтня, скрізь і повсюди: на вулицях, по садах, у театрах, в магазинах, у трамваях, поїздах, установах і т. д. з'являється особлива категорія людей.

Не помітити їх не можна, бо вони настирливо лізуть вам на очі своїм поведженням, розмовами, а найбільше кольором загорілих облич, нарочито оголених ший, грудей, рук і ніг.

Це — курортники.

Люди, які щойно повернулися з курортів.

Вони голосно розмовляють, розповідають курортні анекдоти, сміються, удають із себе веселих, життєрадісних, безтурботних, щасливих.

Але не вірте їм.

Усе це — фікція, обман. Усе це — про людське око.

Насправді це нещасні люди.

Побалакайте з ними уважно і ви упевнитесь, що це найнещасніші люди.

Я особисто уже переконався, бо я розмовляв...

- Доброго здоров'я, Кіті.
— Ах, Сочі...
— І не думав мінять псевдоніма. Навіть судові виконавці уже звикли описувати мене, як Чечвянського. Як ся маєте?
— Чотирнадцять.
— Що?
— Взяла чотирнадцять.
— Ах! Ви он про що! Дуже радий! Фунтів?
— Кіло!
— Щаслива!
— Не дуже. Проти минулого року недобра ла кіло.

— Ай-я-яй! Чим же пояснити таку катастрофу? Малим процентом озону в сочінському повітрі, чи може...

— Ах! Які там вазони... Харчування. Так намучилась! Розумієте: масла мало, яєць мало, молока мало, м'яса мало, хліба мало, фруктів мало...

- Іване Івановичу! Здрассс... Іч! Прямо арап! На хлібозаготовках шпарились?
— Якраз... З Ялти вчора повернувся.
— З Ялти? Чудово! «Скільки взяли»?
— Ай, не питайте, навіть пуда не набрав.
— Невже? Як же ви пережили такий удар? Подумати тільки: замдира тресту і безпудова, можна сказати, людина..

— Як пережив? Вистраждав. Он як. Суцільна мука.

— Та в чім справа?

— Не знає? З харчуванням жах... Масла мало, сала мало, яєць мало, сиру мало, м'яса мало, курей мало, винограду мало, хліба, та й то чорного, мало... Бувайте... Ох-хо-хо!..

* * *

— Який чудовий загар! Євпаторія?

— Новий Афон.

— «Скільки взяли»?

— Уявіть — схудла.

— Та не може бути! І ви так спокійно про це розповідаєте? Я завжди говорив, що сама природа призначила вас для героїчних вчинків. Такий характер... Скеля! Граніт!

— Скеля. Уже тиждень з цієї скелі капають сльози. Подумати — схуднути після курорту... Важила п'ять тридцять дев'ять, а зараз п'ять тридцять чотири. П'ять фунтів, розумієте ви, бездушний мужчина.

— Розумію, розумію, без п'яти фунтів жінщина. Та «как дошла ти до жізні такої?..»

— І не остроумно. Коли б ви знали, як там з харчуванням.

— Та ну? Перебої?

— Криза! Буквально криза! Масла мало, сала мало, яєць мало, молока мало, сметани мало, сиру мало, фруктів мало, кофе мало, какао мало, винограду мало, а м'ясо — уявіть собі, — виключно баранина. Півтора місяця буквально вистраждали...

- А! Привіт! Що це з вами?
- А що?
- Та так... Ніби не вмивались.
- Ха-ха-ха! Ой, уморив! Йй-бо! От чудак!
«Не вмивалась»... Це загар!
- Такий грязний?
- Фі-і-і. Це спеціальний загар.
- Як же він робиться?
- Е... То вже ні... Не скажу... Нізачо в світі... Секрет!
- Ну, добре. А як взагалі? Ви де були?
- В Алушті.
- Гарно?
- Чудово! Знаменито! Анекдота нового чули? На одному пляжі лежить мужчина... Хі-хі-хі... Закрився, розумієте, газетою... Хі-хі-хі...
- Чув. Дякую. А як з харчуванням?
- Ах! Боже мій. Я й забула... Жахливо!
- Криза?
- Де там... тсс... Крах! Просто крах... Сала мало, м'яса мало, ікри мало, балику мало, крабів мало, молока мало, сиру мало, сметани мало, гоголю-моголю мало, білого хліба мало, яблук мало, персиків мало, абрикос мало, винограду мало, ананасних динь мало, консервів рибних мало, консервів овочевих мало, повидла мало, варення мало. А масла навіть за два місяці не куштували ані крихти...
- Що ви? Дійсно, жах! Без масла?
- Ага. Така криза, така криза на масло, що ледве-ледве вистачало для загару...
- Для загару?

— Ну, ач який... Уже й виказала секрет... Рідненький... Ради бога, не кажіть нікому про секрет... Я ж так перестраждала... Подумать тільки... Кімната 200 рублів, а тут ще з харчуванням... Сала мало, курей мало, індиків мало, поросят мало, ягнят мало... Рідненький! Пожальуста ж, нікому про секрет...

— О! Будьте певні! Мовчу! Мовчу, як телеграма «с оплаченным ответом»! Та хіба ж я не розумію людських страждань. Кашалотів мало, бронтозаврів мало, удавів мало...

— Мало...

— Пороть вас мало...

— Рідненький! Жартує... Ха-ха-ха...

— Ні. Не жартую, чорт забери! Колібрі мало, пеліканів мало, жирафів мало, кенгуру мало... Рідненька, щоб тебе розірвало!

Громадяни! Не покладайтесь на життєрадісних і безтурботних людей з обличчями й шиями кольору давно нечищеного жовтого черевика.

Люди ті — нещасні.

1932 р.

ВОША

(Обивательський діалог)

— Іване Йвановичу! Здрасс!.. Куди це ви так поспішаєте?

— А? Доброго здоров'ячка! Спішу! Лечу! Біжу! Ділов-ділов повна голова!

— А чим це ви так навантажилися? Що це?

— Оце? Мертвий пайок.

— Як?

— Мертвий пайок. Бабушка півроку як померла, а пайова книжка залишилася. Так я й досі одержую.

— Здорово!

— Непогано. Біжу оце в «Динамо». На покійну бабушку коньки видають.

— Але чому ж пішки? Трамваєм би поїхали. Краще.

— Краще? А здача?

— Яка здача?

— Ну, здача. З карбованця, з п'ятворки, з десятки. В трамваї не дають, в цербопі не розмінєш. Ні поїхати тобі, ні попоїсти тобі.

— Паніка! Та дрібних грошей скільки завгодно. Я тільки-но розміняв.

— Він розміняв! Він розміняв! А на Заїківці?

— Що там ще на Заїківці?

— Не знаєте? Невже не чули? Жахливий випадок... Умер один висуванець. Пішли родичі труну купувати — здачі нема. Ходять день, ходять два, ходять три, ходять чот...

— Брехня! Не може бути, щоб висуванець і так довго перебував на одному місці. Уже б перекинули або скоротили. Брехня...

— Чесное слово!

— Брехня! Не всякому слову вірити можна. Он один касир божився-клявся, що грошей на здачу нема. А трусонули у нього вдома і пожалуєста: 341 карбованець 97 з половиною копійок срібних.

— Срібних!

— І мідних.

— Де ж він їх приховав?

— В самуварі.

— В самуварі! Дивіться, яке небезпечне місце! В самуварі? Ай-яй!

— І що дивно: через оті злощасні півкопійки засипався.

— Засамуварився!

— Прийшли до нього. Шукали, шукали, шукали — нема.

— Нема?

— Нема. А він сидить — чайок попиває. На столі, значить, самувар кипить, чашки, блюдця, сахарок, варенячко — повний букет. І каже касир агентові розшуку: «Може чайку б

випили, по такій, хе-хе, роботі». А той йому: «А чому б і не випити. Будь ласка». Почала жінка наливати, а з самуварного кранта півкопійки в чашку — брязь. Ох-хо-хо... І готовий.

— Такий винахідник! Господи!..

— Нда... Не повезло винахідникові.

— Постраждав на фінансовому фронті.

— Рідшає армія винахідників.

— А й справді. Он і в нас у жилкопі один винахідник постраждав.

— На фінансовому?

— Ні. На заготівельному.

— Жертва куркульні?

— Де там. Гірше. Жертва... тарані.

— Тарані?!

— Ага! Придумав спосіб тараню зберігати.

— Який там ще спосіб. Тараня, здається, завжди одним способом зберігається: солиться, в'ялиться, сушиться.

— Та ні, в нього мета була інша. Більші масштаби.

— Цікаво, які масштаби?

— Скуповував він по всіх магазинах тараню, нанизував на шпагат і спускав у вентиляційну трубу.

— Оригінально.

— Надзвичайно! Сімсот сорок три тарані нанизував. А щоб замаскувати, він на кінець шпагатини, що з оддушини стирчала, штучну хризантему прив'язав.

— Едісон!

— Куди тому Едісонові... Да... Прийшли якось гості. Побачила, на нещастя, одна дамочка хризантему.— Звідки,— питає,— у вас

така прекрасна хризантема? Ах! Ах! Та ручкою — смик!

— Ну?

— Ну й ну! Хризантема в руці, а вся тараня бухнула з четвертого поверху кудись аж у підвал.

— Боже ж мій! Отакий крах рибних промислів?

— Тепер тараня гниє і на весь будинок такий дух...

— А він би, ідіот, на дріт нанизував. Міцніше.

— Та тут не в матеріалі справа. Тут — доля.

— А й справді. Дійсно.

Судьба играет человеком.
Она изменчива всегда.

— Правильно! Судьба! Пригадуєте Ідіотенка?

— Якого?

— Ну, Ідіотенка?

— Петра Петровича?

— Та його ж...

— Ну?

— Судьба. Вмер!

— Грип?

— Та ні.

— Тиф?

— Якраз п-о-о-д-у-ш-ка! Від подушки вмер!

— З'їв?

— Не встиг! Навіть не покуштував. Подушки в одному магазині продавали. Пішов він у чергу. Купив подушку. На живіт мотузком прив'язав. Знову в чергу. Ще подушку. Словом,

п'ять чи шість подушок придбав. Біжить радісний додому, несе поперед себе подушки, нічого не бачить і... напоровся на таксі...

— Іже есі на небесі!

— І його і подушки — в пух і прах!

— В пух і прах?

— Ага. Навіть в протоколі міліція записала: «На місці проісшествія обнаружен пух і прах громадянина Ідіотенка Петра Петровича». Доля така...

— Дійсно. А скільки людина могла б ще зробити для республіки...

— Ще б пак...

— Могла б стати в чергу за черезсідельниками...

— За шлаком...

— За березовими бруньками...

— Придбати десять пудів глорії...

— Відер трое касторки...

— Тонну козинячих хвостів...

— Повну ванну керосину...

— Повен рояль набрюшників...

— Могла б житись прекрасною ковбасоєю...

— Ковбасоєю?

— Ну да. Із сої. Ковбаса із сої називається «ковбасою». Прекрасна штука. До речі, як у вас справа з харчуванням?

— Прекрасно!

— Тобто?

— Знаменито!

— Домашнє харчування?

— Ні.

— Громадське?

— Ні.

- А яке ж, нарешті?
- Дружне.
- Дружне? Що за новина?
- Навпаки — старовина.
- Дружне?
- Ага. М'ясо: друг мій — прикажчик. Молоко: прикажчик — мій друг. Масло: прикажчик — жінчин друг. Городина: подруга жінчина — прикажчиця. Розв'язали проблему.
- Як же я прогавив?
- Живемо — не горюємо! Життя буяє!!! Громадські обов'язки.
- Невже маєте навантаження?
- Ого! Оце біжу зараз до Шептунівського — навантажуюсь пльотками, тоді до Брехенчука — навантажуюсь чутками, а тоді до самого Шушукала...
- А в нього ж що?
- В нього? Цссс. В нього... секретна організація.
- Промпартія?
- А й набридли вже ці промпартії. В нього найновіша організація — ВОША.
- Що-о-о-о?
- Кажу — ВОША.
- Що ж воно означає?
- ВОША — це Всеукраїнське об'єднання шептунів-активістів. Зрозуміли? Ну, прощайте!
- Бувайте здорові. Треба й собі вступити.

ДО ЧОРТИКІВ

Голова Коньовської с/р (Могилівщина) т. Іващук не вживає ніяких заходів до збору засівматеріалів по одноосібному сектору. Замість цього він більше пиячить та виголошує красномовні слова.

(«Прикорд. зірка»)

Секретар сільради скипів:

— Слухайте, товаришу голова! Слово честі, коли ми не вживемо заходів до збору засівматеріалу по одноосібному сектору, наша Коньовська сільрада висітиме на чорній дошці, а нас з вами... Розумієте?

— Абсолютно орієнтуюсь в цій ситуації, — байдуже відповів голова сільради.— По посаді мера, або, висловляючись по-деревенському, голови села Коньовки, я цю статускву розумію і навіть уже склав декларацію...

— Та киньте ваші «ації», ну їх к чорту! Зерно збирати треба, а не декларації. Жодного ж ще кілограма нема!

— Чорти, хай буде вам відомо, шановний канцелярський шеф, скасовані як елемент явно

не існуючий в робітничо-селянській дійсності, а тому адресація моєї декларації до чортів не вдержує критики.

— Ой, не можу, — підскочив секретар. — Та сьогодні ж уже 29 лютого, весна надворі!

— Знаю. 29 лютого день виключний. Святого великомученика Касіяна. Буває раз на чотири роки, тобто за першу нашу п'ятирічку перший раз. Сію подію, звичайно, не можна залишити без належної ілюстрації. Із цього приводу у куми Явдохи зібрався актив, де моя присутність, яко мера, обов'язкова. І вже час. Шествую негайно до куми, аби не трапилося якогось дисонанса. О! Хведір зейн! Де мій головний убор?

Голова натяг шапку і вийшов із сільради.

* * *

— А що ти там майструєш, камрад-товариш, і що робиш, не взірая на лиця? Голова сільради уже півгодини спостерігає, а колгоспник Однораленко не виказує на присутність власті ніякого реактування?! Га?!

— А що? Може під козирок взяти? Ніколи. Я струмент лагодю до весни, — відповів Однораленко і знову нахилився до плуга.

— Струмент... Струмент... І коли ви навчитесь говорити по-людському. Не струмент, а реманент. Так і в циркулярах завжди говориться — «ремонт реманенту».

— Один чорт...

— І цей знову про чортів. Некультурність

яка! Чорти, як відомо, скасовані ще на початку...

Голова намірився прочитати й Однораленкові ту ж саму лекцію, що читав недавно секретареві, але його намір перебив дзвінкий жіночий голос із сусіднього подвір'я:

— Та йдіть бо вже! Всі зібралися! Чекають!

— Гаразд. Іду. А з тобою ми ще поговоримо, Однораленко!

— Добре... Іди вже, «ладнай реманент».

* * *

— Тихше, тихше! Товариш голова хоче говорити!

— Ага! Дійсно... Так... Хочу сказати дещо з приводу... Так от... Дорогий тезкоіменник Касіян Петрович! Дозвольте мені в день вашого ювілею, в день, так сказати, сорокарічного перебування на поприщі життя виголосити цей скромний експр... пр... пр... експорт. Насправді, що таке життя? Життя, як сказав поет, це — симфонія. А коли життя симфонія, то ви, шановний ювілянте, як перша скрипка у цій симфонії. А скрипка, як відомо, потребує каніфолі... Розумієте?

— Ого! Ще б я та не зрозумів. Явдохо! Ану, підлий всім «каніфолі»!

Всі випили.

— Дивуюсь я на вас, товаришу голова, звідки вам отой талант вчеплено? Я б зроду не додумався порівняти себе з скрипкою, — говорив Касіян Петрович, підсовуючи холодець. — Ну, ще з барабаном — туди-сюди. Підходяще. На

мені моя Явдоха досить часто вибиває качалкою «дроб», але щоб скрипка... Побий мене бог — ніколи б не додумався. Талант!

— Ну, вже й талант,—засоромився голова.— Просто, знаєте, зроду люблю культурність і взагалі красномовність. Інший, приміром, нап'ється і раптом некультурно починає псводитись. Для чого це, коли в такому стані можна зовсім пристойно і культурно сказати:

— Шановна громадо! Пустіть мене негайно надвір, бо вже, здається, надійшов культ... культ... культмінаційний момент і в моєму шлунку розпочинається симфонія...

* * *

Йдучи непевними ногами додому і побачивши Однораленка, що й досі порався на подвір'ї, голова довго силкувався і, нарешті, вимовив:

— Що ж касательно чортів, то вони, здається, існують... Твоя правда... Он на коляці сидить невелике чортеня...

Але як Однораленко не придивлявся, крім горобця, що викручувався на тину, він нічого живого не побачив.

1932 р.

Mapovii

ЛЮДИНА З ТОГО СВІТУ

Мих. Бондаренко

Сутеніло... Брудний туман сопливими пасмами повис над вікном... Десь вив пес... Пса не було видно, але по тембру собачого голосу можна було догадатись, що пес був неодмінно рудий, засмоктаний, з повислим, облізлим хвостом. У кімнаті було тихо, темно й холодно.

Михась Зінзюбіль лежав на подертій канапі, задравши праву ногу, і обурено плював.

Плював він на все: на жовтий тещин капот, що висів на стіні, на будильник і на руду, засмоктану, стару кішку, що нявчала, немов скажений собака.

— Ех, жисть,— промовив Михась Зінзюбіль і, набравши якомога більше слини, він тридцять четвертий з половиною раз плюнув на тещин капот.

— Чого ж ти, заразо, плюєш на порядних людей, — несподівано почув Зінзюбіль чийсь грубий голос.—Просто всю карточку заплював.

Зінзюбіль остовпів. А потім закам'янів, по-

бачивши, як з-під тешиного салопа до кімнати задкує якась людина.

Зінзюбіль хотів виматюкатися, але згадав, що редактор може не пропустити матюка, і матюк застряв у нього в горлі.

— От плює,— промовив незнайомий, витираючи очі тешиним салопом.— Прямо межіочі влучив, стервець... Ану, покажись, що ти за індивідуальність така?

І, клацнувши кишеньковим електричним ліхтарем, незнайомий пустив неприємне електричне світло прямо в морду Зінзюбілеві.

Зінзюбіль примружив очі і тремтячим голо-
сом сказав:

— Пробачте. Я — безробітний...

— А я з того світу,— відказав незнайомий.

— Що?! — скрикнув Зінзюбіль із таким одчаєм у голосі, що незнайомий аж підскочив, а руда, облізла кішка з переляку з'їла одну Зінзюбілеву шкарпетку...

— Як же я тепер вийду на вулицю?— заплакав Зінзюбіль.— Мені бракує лівої шкарпетки.

— Нічого,— заспокоїв його незнайомий.— Немає шкарпетки, зате є вихід. Тримайсь, нещасний!

І, схопивши Зінзюбіля за ліву ногу, незнайомий одірвав її разом із штанами, підштаниками... і кінцем цього оповідання.

Читачу! Не здригайтеся! В завтрашньому номері я або продовжу це оповідання, або напишу нове. Ви ж мене знаєте? Я — Мих. Бондаренко.

1930 р.

ДИБ-ДИБ НА СЕЛО!!

Остап Вишня

Ой полола горлиця
Лободу, лободу
Та й послала припотня
По воду, по воду і т. д. і т. д.

Чудова ця народна пісня, прекрасна ця народна пісня, весела ця народна пісня, але невесело було Запридухівському с.-г. кооперативному товариству, — а зовсім навпаки.

А «навпак» цей стався через того, як то кажуть старі люди, «опчественного» бугая, що його (бугая) придбало воно (с.-г. товариство) у краснопупівської артілі «Доброскоту», щоб він (бугай) та полюбив запридухівських корів, щоб від тої (любові) та були гарні телята, щоб ті телятка та гарно ссали корів, щоб вони (корови) та давали багато моньки, щоб через неї (моньку) легше нам було жити.

Велика, як бачите; ідея, прекрасна, як видите, ідея...

Але
.

Іди, іди, припотню,
Не барись, не барись,
На чужії горлиці
Не дивись, не дивись.

Але хоч і був той бугай сентиментальської породи, хоч і дивився він виключно на запридухівські рогаті та хвостаті «горлиці», нічого з тих поглядів не виходило.

Не виправдав бугай надій, що на нього покладало с.-г. т-во, спасував, одне слово, бугай... Не може він задовольнити палкого почуття запридухівських «дам», що чекали на любов племінного цього «кавалера», і серце їхнє (коров'яче) тремтіло, як телячий хвіст на морозі.

Виявилось, що племінний цей бугай не спроможний продовжувати роду свого товаришого.

І в розпуці тепер запридухівські корови, і в розпуці с.-г. т-во, бо вложило воно в того бугая аж 350 карбованців, і пишуться численні листи, і посилаються численні листи, і просить с.-г. т-во поради в редакції.

А що ми — редакція — можемо порадити, коли в нас штат малий, недавно оце скорочення було.

Трудно ж нам, шановні запридухівці, їй-бо трудно...

Обходьтесь вже як-небудь домашнім способом...

. . .

Бо чужії горлиці
Полетять, полетять,

Вони тебе, припотня,
Не схотять, не схотять.

.
Ах, як трудно, коли бугай не «імпонірує».

Ах, ах!

Ах!

1930 р.

ФЕДЬКА ГУСКА ПИСЬМЕННИК

Юрій Вухналь

I

Сонечко спадало...

За клунею гавкав голодний собака Рябко, круторогий волик висмикував із стріхи соломку, буланенький кінь бив задом по порожніх яслах, вузькозада корова Манька засмучено облизувала своє худе телятко, яке в розпуці знесилено крутило хвостиком і жалібно мукало, котик Васька здихав під призьбою, зозуляста курочка плакала серед двору, а півень Петька рішучо кукурукав:

— Сьогодні ввечері повішусь!

А молодий господар цього «зразкового» господарства Федька Гуска в цей час ішов на до-світки.

Дійшовши до подвір'я свого сусіди Гаврила Ратиці, Федька заклав два пальці в рота, шалено свиснув і промовив крізь зуби:

— Шлюха...

— Хто шлюха?—по-комсомольському, з ідеологією спитав Ратиця, що стояв біля воріт з книжкою в руках.

— Меланка шлюха, моя остання дев'ятнадцята жінка. Учора був у ЗАГС'і. Розвівся.

— З ким, Федічко, розвівся?

— Та з Гапкою ж, йолопе, з дружиною з моєю, з останньою, з двадцятою.

— А хіба це по ЛКСМУ' вському, Федічко?

— Знаю, що ти мене вчиш. Я краще знаю Одарку.

— Яку Одарку, Федя?

— Яку? Та мою ж останню, двадцять першу жінку, дурню... Нема мені, брат, через тих дівчат ходу. Коли б не вони, може б уже членом окружкому був, а то доводиться в сільському осередку з такими, як ти, молокососами, політграмоти вивчати. Ех! Піду мабуть у письменники...

— А хіба можна, Федю, зразу у письменники?

— Кому як. Мені можна. Я новели писатиму.

— А що воно «новели», Федю?

— Ідіот! Не знаєш, що таке новели. Це значить про нове життя як напишеш — зветься «новела», про старе «старела». Невже ти цього не знаєш?

— Не знаю, Федічко,— свідомо зітхнув Ратиця, і його чесне комсомольське обличчя засмутилося.

— Ех, ти! Необразований,— чвиркнув через губу Федька і пішов... у письменники.

Сонечко спадало...

За клунею гавкав вгодований собака Рябко, круторогий волик лежав у загороді і задоволено ремигав, налупившись до одказу свіжого сіна, буланенький коник смирно доїдав четверту торбу вівса, широкозада корова Манька облизувала жирне теля, на ганку котик Васька запихався сметаною, возуляста курочка весело кудкудахтала серед двору, дзьобаючи пшеницю-білоколоску, а півень Петька злетів на нові ворота і радісно закукурікав.

— Смиррно! Хазяїн з городу їде!

Федька підкотив у двір, оглянув своє господарство, поправив рогові окуляри і нову краватку «метеликом» і промовив:

— Вернусь до Харкова, обов'язково напишу старелу: «Гонорар і поліпшення сільського господарства...».

Сказавши це, Федька чвиркнув через губу і пішов до хати.

Сонечко сховалось за горою, а на суміжному подвір'ї невідомо чому матюкався Гаврило Ратиця.

1930 р.

ВОДА

Юхим Гедзь

Шановні товариші! Шановні товариші читачі!

Шановні товариші читачі-чительники!

Шановні товариші читачі-чительники-читателі!

Чи ви сподівались коли-небудь на таке, як оце трапилось учора зі мною ж таки, з українським письменником, з гумористом, з Юхимом Гедзем?

Не сподівались ви, шановні товариші читачі, на таке, як оце трапилось зі мною вчора ввечері.

Не сподівались та й не могли сподіватися.

Ще б пак! Де там!

Так от...

Вечоріло... Сутеніло... Наближалась ніч... Наша ніч... українська...

Іду я вулицею. Якою,— не важно. Столичною вулицею іду.

Як я іду? Господи! Які ж ви, їй-богу, не догадливі.

Та підтюпцем же ж іду. Тобто, біжу, значить.

Тільки не дуже біжу, а потихеньку. Вроді — іду. Одним словом, іду-біжу, біжу-іду.

Але це не важно, бо від цього радянська влада не похитається.

І от раптом...

Приготуйтеся, громадяни, бо зараз реготатись почнете.

І от раптом, якась потвора шпурляє на мене з марсанди... Ні, не з марсанди, а з мансандри (так правильніше) шпурляє на мене, власне, не на мене, а на мою голову, що б ви думали? Хо-хо-хо! Новісіньку ванну шпурляє!!!

І хоч би порожню, а то з водою.

Повнісіньку! Повну вщерт! З верхом!

От штука! А що вже сміху було!

Публіка:—«Ха-ха-ха!»

Я: — «Го-го-го!».

Ванна: — «Гир-гир-гир!»

Вода: — «Хлюп-хлюп-хлюп!..»

Знаєте, як у пісні:

Пада ванна

Води повна

Та все: хлюп, хлюп, хлюп...

Аж напіваркуша нахлюпала. А піваркуша це, шановні товариші, гумореска, а 20 таких гуморесок — збірка, а 5 таких збірок — ого-го...

Юх. Гедзь.

Р. С. Я ще й п'єси вмію писати.

1930 р.

НЕБЕЗПЕКА

Антоша Ко

У селянина села Свисти-Дрисівки Охріма Мекала була коза Манька.

У кози був хвіст.

Проте автора, та й вас, шановні читачі, не хвіст повинен цікавити на дванадцятому році революції, а раціоналізація.

Раціоналізація ж козинячих хвостів взагалі, а кози Маньки зокрема, була в жалюгідному стані.

Треба було лише придивитися до цього мухолякального Маньчиного органу, щоб раз і назавжди упевнитись, що хвіст був абсолютно не раціоналізований і сама господарка того хвоста не знала, для чого природа причепила їй цього нікчемного органу.

І от одного погожого дня, коли коза Манька лежала в холодочку біля Свисти-Дрисівської сільради, її, тобто козу Маньку, шалено укусив за спину гедзь.

Коза махнула хвостом, але це ще більше підбадьорило гедзя, який, побачивши безпорад-

ність козинячого становища, вкусив її з подвійною енергією.

Коза не витримала і, схопившись, мов скажена, стрибнула на ганок Свисти-Дрисівської сільради саме в той момент, коли із сільради виходив голова Хвесько Бекало.

Коза стрибнула так вдало, що голова сільради несподівано опинився верхи на козі.

— Ага! Ось коли я маю змогу скинути голову,— блискавично пронеслося в козинячій голові, і коза, стрибнувши ще раз, рвонула вперед, а голова Свисти-Дрисівської сільради впав на землю, попсувавши нові штани і набивши величезну гулю на своєму лобві.

Коза ж утекла.

Другого дня сільрада не працювала, бо голова не міг з'явитися на люди в такому вигляді.

А все через нераціоналізований хвіст.

Ви спитаєте, в чому ж небезпека?

Та в хвості ж...

Добре, що голова тільки гулю набив, але він міг і вбитись.

То-то бо й є.

ПРО ЧИТАЧІВ

Кость Котко

I. ТРОХИ ПРО АВТОРА

Насамперед треба відзначити, що автор надзвичайно скромна людина.

Ніколи в світі автор не заздрить славі Гоголя, Щедрина, Чехова, Шекспіра, Генрі, Шевченка.

Навпаки. Автор досить авторитетно визнає авторські авторитети згаданих авторів.

II. ЩЕ ТРОХИ ПРО АВТОРА

Автор зовсім не збирається кокетувати. Аж ніяк.

Автор цілком щиро хоче зазначити, що в нього, хоч він і автор, звичайнісінько працює шунок, іноді автора непокоїть нежить однаково як і звичайних смертних, автор так само, як і багато інших звичайних громадян, обідає в цербкоопівській їдальні, їздить трамваєм, спить, нервує і сплачує борги.

III. ЩЕ ТРИШЕЧКИ ПРО АВТОРА

Іноді, правда, дуже зрідка, автор сміється.

IV. ЩО АВТОР ЛЮБИТЬ

Автор любить автобуси, автомобілі, автомати, автодор, автографи і авторський гонорар.

V. ЧОГО НЕ ЛЮБИТЬ АВТОР

Не любить автор автокефальної церкви.

VI. НЕСПОДІВАНИЙ КІНЕЦЬ, АБО НАРЕШТІ ПРО ЧИТАЧІВ

Автор живе по Автономній вул., № 14.

1930 р.

ПЕРСПЕКТИВОНЬКА

(ЛІРИЧНА ПОЕМА)

Олаф Кракен

Я на крісло солом'яне сів.
Я мовчав...
Я накоплював гнів.
Я страждав...
Ав!
Ав!
Ав-ав!!
О, терпіння багато я мав.
І, нарешті, закінчено строк:
У соломі знайшов я гвіздок
І на нього я сів.
Я мовчав.
Накопичував гнів.
Дві сусідки кричали мені.
Я мовчав так, немов уві сні
Навесні,
Де ліризи ясні,
Де нарсуд і держплан,
Де розсудливості океан.
На гвіздку я сидів.

Гніву сповнений вщертъ,
І улюблену риму нанизував:
«Смерть»...

А на слово «закон» —
Гнав я риму «мільйон»,
І на риму «країн»
Я нанизував — «дзвін».

І неначе крізь сон
Я кінчив фейлетон.

День у день...

Тінь у тінь...

Сон у сон...

Але:

— Навколо все стара картина:
Лежить свиня і п'яний попід тинном,
Хтось сьорба борщу і в носі колупа,
Два активісти чай п'ють принципово,
На розі вулиці плакат, коняка, піп,
А з неба дощик, як крупа.
Як почечуй у фавна молодого.
Що у моєму вірші грузно влип.

Ех,

Е (7+17)Х!!

§§§§§ — ... — ...

На голову взую колючий вінок,
Сплетений гарно з квітоків трамваю.
І стану весь од «гребьонка до ног»
Подібний до дівчини Парагваю.

Ех!

ех!

Ехх!..

. . .

?? (і знов у мене,
братця, нежить)??

«ПРОПОРЦІЯ З'ЄДНАНЬ»

(«Сухий закон», музкомедія Ол. Полторацького, постановка Я. Бортника)

У фойє, до початку вистави, мій приятель, завзятий театрал, що не пропускає жодної прем'єри по всіх столичних театрах, говорив мені з явним сумом:

— Вам добре... Я знаю...

— Знаєте, — насторожився я, — звідки?

— Та вже знаю... Не секрет...

Я потяг завзятого театрала в куток, де нікого не було.

— Слухайте, — сказав я з невеличким тремтінням у голосі, — коли ви про талон на пошив індивідуальних штанів, то даю слово честі, що це цілком чесна операція.

— Та я не про штани... Адже ж ви прийшли на виставу, очевидно, як критик, як рецензент.

— Так-так. Ну, ясно, — ствердив я, зрадівши, що розмова ухиляється в бік, цілковито протилежний «чесності, таланові й штанам», — Редколегія припоручила мені написати невелич-

ку рецензію про цю нову оригінальну українську музкомедію.

— Ну, от бачите, вам краще...

— Чому? Правда, я маю контрамарку, але це така дрібниця...

— Та ні, — нетерпляче перебив мене театрал.— Вам краще, бо ви сьогодні берете безпосередню участь в творчій роботі театру.

— Не збираюсь.

— Як? Принаймні ось у декларації худкера і режисера музкомедії Я. Бортника до постановки «Сухого закону» ясно визначено. Ось тут... прошу...

Він розгорнув програму з портретами діячів харківської музкомедії і прочитав:

«...в даній виставі ми прагнемо до такого видовища, в якому, не відходячи від суті оперети як форми, так і змісту, ми шукаємо пропорцій з'єднань елементів естради, мюзикольного та режисерського типів, що в калейдоскопі нашої вистави мусять дати нову форму музикального видовища, назву якого напевне знайдуть наші критики».

— Прекрасно! Чудово! — вигукнув я, коли театрал скінчив цитувати.— Знаменито! Але я не розумію, чому ви виключаєте себе з категорії критиків?

— Я ж тільки глядач...

— Глядач? То це ж і йдеться про глядача. «Найкращий критик—це глядач,—маса, колектив», як казав... Йй-бо, не знаю, хто сказав, але факт! Невже ви забули про це? Ви?! Завзятий театрал?! Ентузіаст?!

— А й справді...

— Не справді, а к чорту песимізм. К лихій годині погані настрої! Ми ж в театрі. Ми ж в опереті, де весело, бадьоро, життєрадісно! Вип'ємо хоч нарзану—і на місця! Допоможемо театрові шукати «пропорцію з'єднань»!

Підшукаємо назвочку для видовища. Тільки знаєте що? Для більшої продуктивності я підшукуватиму назву, ви—«пропорцію з'єднань»? Гарзд. А там ще когось залучимо. Утворимо щось на зразок бригади. Та ось іде товариш... Стьопо! Ви чого сюди?

— Хочу виставу подивитись. «Сухий закон».

— От і прекрасно. Тільки дивіться, не «відходячи від суті оперети». Компрене?

— Не розумію.

— Поясню в «калейдоскопі вистави». Ходімо! Живо! Починають!

* * *

— Ну, як?

— Безсилий я...

— Що саме?

— Нікчема я...

— Та в чім річ?..

— Два акти продививсь і ніяк не можу визначити: хто вони.

— Які «вони»?!

— Та персонажі в п'єсі. Не можу зрозуміти, які вони типи: «мюзикхольні» чи «ревюїні». З балетом—легше. Тут одразу видно, що мюзик-хол.

— Слухайте! Чим товктися в цій каші за одежею, подавайтесь сюди ось убік і швиденько проаналізуємо виставу. Визначимо, нарешті, що воно... Що ми дивились?

— На мою думку, звичайнісіньку естрадно-циркову виставу з доброю музикою, в гарному оформленні, з прекрасними номерами, як от ексцентрик Світлані, свист Савви, акробатичні танки Нов, балетні номери. Де п'єса, я вас питаю? Хто автори, я вас питаю? Таланти чи бездари? А постановочка? Га? Шедевр! Мізансценочки? Красота! Вийшли, поговорили— пішли. Вийшли, обличчя один одному понабивали — й пішли. Вийшли, потанцювали — і пішли. Де п'єса, сюжет, дія, текст? Скажете: автори не дали тексту. Та звідки я знаю, дали вони чи не дали? Не дали — так не виставляй, я так мислю! А третій акт, голубчики мої... Як це назвати? Це вже не «пропорція з'єднань», а щось подібне на... на...

— На мою думку — цинізм.

— Не хотілося б, але кращої назви не придумаєш. Дивіться. Перші два акти: освітлення, танці, бадьорість, рух, костюми. Це — закордон. Третій акт: темрява, сум, заяложені спецівки і синьоблузні вправи з двома червоними прапорами. Це — ми, це у нас, в Мерефі, на горілчаному заводі. Хіба, чорт забери, на горілчаному радянському заводі не можна, щоб був рух й бадьорість в танцях, костюми, світло й фарби? Для чого такий контраст?

— Очевидно, для ідеології. Щоб, значить, радянська влада не розсердилась, чого доброго...

— Хто? Радянська влада? Та такої лагідної влади, я певен, по цілому світові нема... За такої влади тільки жити, та радіти, та музкомедіями худкерувати.

* * *

— Брр... Як холодно і дощ... Товариші! Чого ви плачете?

— Співчуваю-ю-ю...

— Дякую.

— Та не ва-а-ам...

— А кому ж?

— А-втора-а-ам... В декларації авторів «Як ми писали «Сухий закон», сказано: «Коли ви дивитиметесь цю річ і, можливо, навіть сміятиметесь, не забувайте, що створити її коштувало рік надважкої праці, і хай сльози співчуття оросять ваші вельмишановні очі-і-і...» Ги-и-и...

— Дозвольте... приєднатись... Го-о-о-о...

— Громадяни! В чому річ?

— Товаришу міліціоне-е-ер... Співчуваємо-о-о-о...

— Ідіть, ідіть, нічого... У нас тепер такі бадьорі часи, життя, можна сказати, буяє, а ви— плакати... «Больше жизни», а то на трамвай спізнитесь!..

1933 р.

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ

до упорядників виставки «Українська художня література за XV років» при інституті Шевченка в Харкові.

Товариші! Без зайвих фраз,
Без вступів, просто і одверто
(Проте настирливо й уперто)
Дозвольте запитати вас:

— Чому на виставці нема
Мене? Чечвянського такого?
Що я працюю так? Дарма!
Що? Може, я не дав нічого?..

Чи може я не дописав
Чогось до норми, до статуту?
Щоб і собі набути прав
Вісіть на стінці інституту?

Тоді скажіть! Так я напнусь,
Ударно, так сказать, натисну.

Ви склом оздобите стіну ---
І я тоді на ній повисну.

І буду знати я — нікчема:
Ще, мовляв, не літбагаж —
Шістнадцять назв книжок окремих
І 200-тисячний тираж..
Вітаю вас усіх аж-аж!!!

Василь Чечвянський

1933 р.

ВАСИЛЬ ЧЕЧВЯНСЬКИЙ

Ще до недавнього часу в нашому літературознавстві поширювалась думка, що у двадцяті та й тридцяті роки українська радянська сатира відставала, не розвивалася. Що лише тепер, у наш час, вона, мовляв, почала потроху рухатися вперед.

Насправді нема нічого більш несправедливого, ніж виголошувати отакі велемудрі сентенції! Якраз саме тоді, на початку двадцятих років, бурхливо зростала і наша сатира. Їй особливо близькими була російська та білоруська радянська літератури, зокрема їхня сатира. Це ж саме в той окрилений час революційного післягроззя, коли засвітило сліпуче сонце нової, в боях народженої Вітчизни, а молоді сили прагнули росту, творчості, роботи,— саме тоді, 1923 року, Василь Блакитний, в зв'язку з нагородженням Дем'яна Бедного орденом Червоного Прапора, пише свій вірш «Привіт Дем'янові». Безумовно, творчість В. Маяковського, Дем'яна Бедного та інших російських радянських письменників активно впливала на українську радянську сатиру, а Дем'ян Бедний був в якійсь мірі і учасником тогочасного українського літературного руху (маємо на увазі хоча б його український вірш-сатиру «Осииковій

кіл Раді», в якому російський письменник гнівно затаврував продажну Центральну раду). З білоруських сатириків в тогочасній нашій республіканській пресі постійно перекладався, скажімо, байкар К. Крапіва. Його бойові, актуальні байки викликали певний громадський резонанс і користувались увагою читача. Як правило, перекладав ці байки С. Пилипенко.

Велика роль в згуртуванні українських радянських письменників, в тому числі і сатириків, належала республіканській пресі. Для сатириків таким органом в першу чергу був «Червоний перець», який почав регулярно виходити починаючи з 1925 року. Хоча, звичайно, не лише цей журнал друкував сатирично-гумористичні твори. Віршовані гуморески і фейлетони, сатиричні оповідання і начерки, різного роду ущипливі мініатюри і пародії знаходимо і у журналі «Всесвіт» (особливо періоду двадцятих років), в газеті «Вісті» — здебільшого в тих літературних додатках до газети, що їх редагував Остап Вишня, а також згодом в робітничій газеті «Пролетар», «Літературній газеті», «Радянському селі» та ін.

Комуністична партія організовувала і спрямовувала літературний процес. Особливо багато зусиль доклав до цього наш видатний партійний діяч поет В. Блакитний. І офіційно він був фундатором «Вістей», «Червоного перцю», «Всесвіту». Одначе, краще, мабуть, точніше буде сказати, що В. Блакитний був душею цих періодичних органів. Тож нема нічого дивного в тому, що в згаданих журналах досить тривалий час, щось років із вісім, під заголовком, поряд з визначенням, кому належить той чи інший друкований орган, писалось: «Фундатор — Василь Блакитний».

Яке місце в літературі відводив В. Блакитний гумору і сатири, свідчить, між іншим і те, що за свого жит-

тя поет випустив лише одну збірку лірики — «Удари молота і серця» (1920 р.). Під псевдонімом Валер Проноза він публікує тимчасом аж три книги — збірки фейлетонів, байок і сатиричних начерків та жартів: «Нотатки олівцем» (1924 р.), «Радянська гірчиця» (1924 р.), «Державний розум» (1925 р.).

Валер Проноза своєю нещадною сатирою самовіддано бореться з різними ворогами і насамперед — українськими буржуазними націоналістами та міжнародною реакцією, міщанством всіх відтінків. Він дбає про ріст нової, соціалістичної ідеології трудящих, про те, щоб канули назавжди в бездонну Лету забуття чорні пережитки страшного минулого, щоб виростала нова, гармонійна душа радянської людини.

Життя і діяльність В. Блакитного служили прикладом для українських радянських письменників. Про організуюче і надихаюче значення дійового прикладу радянського поета-журналіста В. Блакитного прекрасно сказав у своїх нотатках Остап Вишня.

«Блакитний був із нами, з колективом, з усіма, вкупі...

Він — ніколи сам. Він — ніколи один...

Колектив — і він — душа його...

Праця — і він на чолі її.

Він взірць, він приклад, як треба було з колективом для великого колективу працювати. І він працював, як член того колективу, як товариш.

А з ним і всі...»

В. Блакитний помітив, привітав, в практичній роботі допоміг, залучивши до співпраці, такого автора, як Остап Вишня.

Якщо говорити про сатиру й гумор періоду 20-х — початку 30-х років, приблизно до того часу, коли відбувся I з'їзд радянських письменників, — то крім Блакитного і Остапа Вишні слід назвати цілий ряд імен —

активних учасників літературного фронту. Тут — і нині здравствуючий байкар Микита Годованець, з новими книжками якого читач мав нагоду знову познайомитись. Тут як тоді, так і тепер молодечий запалом Олександр Ковінька, від гумору якого віє чимсь справді «вишнівським». Тут і «кусючий сатирик» та гуморист Юхим Гедзь, і досить плодовиті Леонід Чернов та Сергій Чмельов, і Михайло Бондаренко, Микола Бриль, Антоша Ко...

Це, так би мовити, «чисті» сатирики!.. Тимчасом сатира звучала і в творчості Павла Тичини, Миколи Бажана, Володимира Сосюри, а згодом — і Максима Рильського...

В ряду цих, як більш визначних, так і менш помітних, але все ж працьовитих письменників, стоїть також ім'я Василя Чечвянського. Талановитий сатирик і гуморист В. Чечвянський зробив помітний внесок в нашу літературу.

В. Чечвянський — талановитий, продуктивний автор. За десять років своєї літературної діяльності він випустив, якщо мати на увазі і повторні видання, 16 збірок гуморесок (щоправда, деякі із них були дуже невеличкими). Він — активний учасник літературного процесу, автор, чії сатиричні оповідання, фейлетони, віршовані і прозові гуморески та мініатюри систематично друкувались в журналах «Червоний перець» та «Всесвіт», тодішніх газетах.

Василь Чечвянський — псевдонім Василя Михайловича Губенка, рідного брата Остапа Вишні. Народився він 28 лютого (ст. стилю) 1888 року на хуторі Чечві на Полтавщині. Вже дим В. Чечвянський заявив, що він децю переймає від свого молодшого брата, перший псевдонім якого був Грунський — за містечком Грунь, Зіньківського повіту. Як стало очевидно далі, їх дороги в літературі були справді таки спільними.

Син простого українського селянина, якому вдалося вивчитися на військового фельдшера, виявився, як і його брат, глибоко обдарованою натурою з прекрасним відчуттям українського народного гумору.

Під час першої світової війни він перебував на фронті, а в 1917 році В. Чечвянський примикає до революційно настроєних солдатів, бере активну участь у громадянській війні в лавах Червоної Армії, займаючи там ряд досить високих військових посад.

Вже в червоноармійських газетах друкуються перші літературні спроби майбутнього письменника. Однак, літературній діяльності повністю віддається В. Чечвянський лише після демобілізації. З 1924 року він уже — на Україні. З того часу, власне кажучи, і починає письменник систематично виступати в республіканській періодиці.

1928 року виходить перша збірка гуморесок В. Чечвянського — «Царі природи». З року в рік видаються і перевидуються його книжки. Так, 1928 року опубліковано дві збірки автора, а наступного літа — аж сім книжок. По кілька збірок В. Чечвянського виходить і в наступні роки.

Загинув В. Чечвянський 1936 року, в розквіті своїх творчих сил. За цей час він встиг видати, як уже сказано, 16 своїх книжечок, з яких особливою популярністю користувалися «Царі природи» (1928 р.), «Між іншим» (1929 р.), «Переливання крові» (1929 р.), «Республіканці» (1930 р.), «Пародії» (1930 р.).

Працював В. Чечвянський і для театру, написавши для нього кілька веселих і бойових, гостро політичних програм.

Найбільше приваблювала В. Чечвянського так звана «внутрішня тема». Відштовхуючись від злободенних фактів тодішнього життя, він створив цілий ряд гуморесок,

багато з яких з інтересом читаються і перечитуються й тепер.

П'яниць і нероб, перерожденців, людей нечесних, некультурних гостро і дотепно висміює В. Чечвянський. Особливо відчутного удару завдав він міщанству. Міщанство, проти якого постійно метав свої сатирично-викривальні громи Максим Горький, під пером В. Чечвянського, як і Остапа Вишні, було ще раз зганьблене, нищівно висміяне.

Вмів це робити В. Чечвянський натхненно, із справжнім творчим горінням. Сучасники розповідають, що це був невимушено жвавий, виключно людяний товариш. В роботі — бойовий організатор, на дружніх вечорах — душа товариства, жартун, що, немов із рогу достатку, невпинно сипав і сипав свої дотепи.

Цим сатирик відрізнявся від свого брата Остапа Вишні, який в побуті був, здебільшого, задушевним ліриком і тільки іноді, час від часу, «вибухав» якимсь приперченим жартом чи тонким каламбуром...

Оце органічне відчуття гумору, тісно поєднане з вірним ідейним спрямуванням, добрим знанням мови народу дало змогу письменнику створити ряд хороших гуморесок. Гуморески В. Чечвянського були найтісніше зв'язані з сучасністю, тобто — тогочасною дійсністю. Подих сучасності і визначив пафос творчості гумориста.

Його твори, твори сатирика, завжди доносили до читача ясну і важливу думку. Сміх тут виступає, за гоголівським визнанням, в ролі тієї високої і благородної особи, яка збуджує прекрасні емоції, змушує глибоко задумуватись, дає поштовх, за висловом Салтикова-Щедрина, до тієї окремої інтелектуальної роботи, яка лежить уже за межами даного твору...

Сатирична проза В. Чечвянського майже не знає позитивних персонажів. Вже цим самим сатира і гумор

В. Чечвянського значною мірою різниться від сатири і гумору Остапа Вишні, в творчості якого досить часто зустрічався позитивний герой. Позитивним героєм в сатирі народного письменника був сам народ, вихідці з народу — його сини, його представники.

Щоправда, то були дуже оригінальні посланці в нашому гуморі. То були (маються на увазі двадцяти-тридцять роки) діти народу, тогочасного села, які на собі несли ще виразну печать тяжкого минулого. Це були кмітливі особи, нагороджені від природи ясним почуттям народного гумору і в багатьох випадках — світлим поглядом на життя, але які, в силу тих тяжких обставин, за яких їм довелось жити раніше, — часто виступали в ролі досить-таки кумедній, в ролі новітніх недогеп.

Василь Чечвянський не наслідував сліпо Остапа Вишню, як це, на жаль, роблять досить-таки частенько зараз деякі молоді, та й не молоді гумористи... Приглядаючись до літературних здобутків інших, він в кращих своїх сатиричних оповіданнях ішов таки самостійною дорогою. І ця оригінальність, думаємо, обумовлювалась насамперед тим, що письменник знайшов для себе трохи іншу «точку зору» на предмет і речі. Його інша «точка зору» викликана була, насамперед, тим, що в гуморі В. Чечвянського жив і діяв інший оповідач. Цим оповідачем, як правило, була людина міста; іноді — інтелігент, який вдавав із себе простака, а ще частіше — той самий обиватель, якого нещадно висміював сатирик.

Це позначилось і на мові, формі гумористичного діалога, до якого часто вдавався Василь Чечвянський. Коли в діалогах і репліках персонажів, роздумах оповідача Остапа Вишні віддзеркалювались тенденції й особливості тогочасного нашого села, то у В. Чечвянського

бачимо щось інше. Ось, наприклад, характерний для автора діалог, взятий із його сатиричного оповідання «Воша».

«Брехня! Не всякому слову вірити можна. Он один касир божився-клявся, що грошей на здачу нема. А тру-сонули у нього вдома і пожалуйте: 341 карбованець 97 з половиною копійок срібних.

— Срібних!

— І мідних.

— Де ж він їх приховав?

— В самуварі.

— В самуварі! Дивіться, яке небезпечне місце! В самуварі? Ай-яй!

— І що дивно: через оті злощасні півкопійки засипався.

— Засамуварився!

— Прийшли до нього. Шукали, шукали, шукали— нема.

— Нема?

— Нема. А він сидить — чайок попиває. На столі, значить, самувар кипить, чашки, блюдця, сахарок, варенячко — повний букет. І каже касир агентові розшуку: «Може чайку б випили, по такій, хе-хе, роботі». А той йому: «А чому б і не випити. Будь ласка». Почала жінка наливати, а з самуварного кранта півкопійки в чашку — бряць. Ох-хо-хо... І готовий».

Принципи типізації В. Чечвянського, здійснювані при допомозі мови, стають ще більше нам ясними, коли порівнюємо дві подібні за темою і зображуванним середовищем гуморески письменників: «Ярмарок у Полтаві» В. Чечвянського і «Ярмарок» Остапа Вишні.

У Остапа Вишні, наприклад, така сцена:

«Дзвонять чавуни, дзвонять коси, деренчать гребінки...

- А тіки за цю гребінку?
- І ви, кумо, гребінку купуете?
- Еге ж!
- Бери, тьотю, от ету гребінку!
- Малувата вона... Мені таки таку, щоб і вошу вбити, щоб таки і прясти...
- Бери меншу, дешевша буде!
- Та ще щоб і плавкенька була...
- Єта сорок!
- Та хай вам!
- Бери меншу, дешевша буде!

Біля кіс діди... Дзвонять, дзвонять, дзвонять...

Стружать одну об одну...

— Якись вони не такі...

— А яких вам треба?

І знову:

Дзень! Дзень! Дзень!

Півдня косу вибирає...

Дзень! Дзень! Дзень!»

У В. Чечвянського у згаданому уже оповіданні тимчасом читаємо, наприклад, оці рядки:

«Кварц-наждачний брусок. Лебедина пісня Едісона! Винайшов і не вмер! Точить ножі, сокири, коси, піднімають різні хазяйствені вопросы!. От вам коса — безпросвітно тупая. На ваших уважающих глазах я беру косу і вдаряю по своїй руці без последствий! Которая коса, як бачите, тупая! Потім я беру кварц-наждачний брусок і, не говоря худого слова, проводжу по косі декілька раз способом, відомим науці під назвою «мантачка», і прошу: навіть бомага ріжеться як воздух! Не подумайте, граждане, що тут якась маніпуляція з руками чи отведеніє глаз. Все це секрет винахідника, що за допомогою метала кварца та мінерала наждака з додат-

ком ґрунту Арканзаса і трьох частин власної секретії винайшов кварц-наждак! Брусок за тридцять копійок!»

Як бачимо, тут виступають різні характери, особи строго індивідуалізовані. Цих персонажів (продавців і покупців) з «ярмарків» вже не сплутаєш один з одним. Розсудливі бабусі і діди чи й продавці Остапа Вишні так різняться від подібних осіб В. Чечвянського! Ця різниця могла бути створена тільки тому, що письменники вправно, можна з певністю сказати, навіть — блискуче володіють мовою.

Мова персонажа В. Чечвянського вкрай засмічена перекрученими русизмами, словами іноземного походження. Їх вживає він і до речі, а ще більше — не до речі, прагнучи надати розповіді енергійного темпу, показати свою велику вченість, обізнаність. Намагання персонажа вступають в різку суперечність з його реальними можливостями. Все це, звичайно, викликає усмішку, є джерелом комізму.

Наведені уривки цікаві і тим, що вони дають яскраво відчуття, що В. Чечвянський вміє створювати комічні характери, комічні ситуації.

Письменник уміє знайти і якусь характерну комічну деталь, до якої немовби «прив'язує» всю змальовану дію. Безперечно, це — драматургічний прийом розкриття і характерів, і ситуації. В своїх кращих гуморесках сатирик умів знаходити вдалі деталі, як от хоча б ті півкопійки, що брязнули з «самуварного кранта...»

Звичайно, на своєму творчому шляху В. Чечвянський зазнавав і певних труднощів. Адже він в таких випадках змальовував не просто якусь комічну особу — такого-сякого недотепу. Він змальовував обивателя в його цілковитій реальності і, розкриваючи саме його світосприймання, говорив про все інше. Письменнику про це треба було так говорити, щоб не спотво-

рити оце «все інше», щоб донести думку про красу «іншого» — нашого визначального, провідного, а самого міщанина знищити, зганьбити, розвінчати. Безперечно, так виявлялася традиція тієї «розумної, благородної» сатири, на яку вказував Т. Шевченко, говорячи про живопис Федотова, сатиру Щедріна і Гоголя. В українській літературі це традиція Шевченка, і в своїх кращих гуморесках В. Чечвянський творчо її застосовував.

Однак, слід сказати, що не завжди письменник, вдаючись до цих складних образотворчих прийомів, здобував перемоги. В кількох його гуморесках оповідач-обиватель, поставлений в центрі твору, як слід не розвінчується. Крім того, деякі гуморески В. Чечвянського, писані на початку 30-х років, як от «Формалізм», «Цар і Павло», позначені скепсисом і зневірою. Особливо уцербні мотиви звучать в мініатюрі «Думки ні до чого».

Оскільки на цих сторінках торкнулись питання недоліків в творчості В. Чечвянського, то слід також сказати, що в автора зустрічаються просто недовершені, незрілі гуморески, особливо віршовані. Талант сатирика і гумориста на повну силу виявився в прозі В. Чечвянського.

Об'єкти сатиричного зображення в творах В. Чечвянського були найрізноманітніші. Так, в гуморесках «Крах кар'єри», «В лазні», «І тут революція», писаних 1925 року, сатирик висміює уламки минулого — злодіїв, міщан, служителів культу.

В оповіданнях, писаних в кінці двадцятих і на початку тридцятих років (таких, скажімо, як «Популярність», «Фактор», «Нещасні»), він вже розвінчує пережитки буржуазної ідеології, вплив міщанства в середовищі інтелігенції, зокрема в середовищі тодішніх працівників преси, письменників тощо. Таким чином,

творчі горизонти В. Чечвянського значно поширювалися, хоча автор лише зрідка виходив за межі тогочасного міста, життя якого він добре знав.

Характеристика творчості В. Чечвянського була б далеко не повною, коли б ми не згадали його пародій та злободенних гумористично-сатиричних відгуків на деякі сучасні йому явища нашого мистецького життя. Про плодовитість сатирика в цих жанрах свідчить також і те, що в 1930 році вийшла окрема книжечка В. Чечвянського «Пародії», куди включено чимало гуморесок-пародій на його товаришів по перу — М. Бондаренка, М. Бриля, Остапа Вишню, Іону Вочревісуцого, П. Ванченка, Ю. Вухналя, Ю. Гедзя, Ю. Золотарьова, Антошу Ко, К. Котка, Олафа Кракена, Л. Чернова, С. Чмельова та і самого Василя Чечвянського...

Створення жвавих і дотепних пародій, дружніх шаржів в 20—30-х рр. стало традицією нашої літератури. Деякі із цих пародій створював, щоправда в малярстві, і Олександр Довженко, різноманітний талант якого шукав і знаходив своє виявлення також на цьому поприщі. Його карикатури, підписані псевдонімом Сашко, часто можна було бачити під сатиричними віршами В. Блакитного.

Із гумористів до жанру «сатиричного рецензування» тих чи інших творчих здобутків письменників, артистів і т. п. звертався найчастіше Остап Вишня. Його «Літературні усмішки», «Театральні усмішки» промовляють самі за себе. Співставлення напрошуються не лише тематичні. В. Чечвянський був таким же бойовим, винятково актуальним письменником, митцем, що вмів схоплювати характерне, засобами гумору і сатири відтінити, висміяти недоліки. Кращі із пародій В. Чечвянського з великим інтересом читаються й тепер, вони, безперечно, привернуть увагу і широкого читача, а не

тільки письменників, журналістів та літературознавців.

Василь Чечвянський — один із письменників першого призову в українській радянській літературі. Кращі його гуморески, безперечно, залишаться в нашій літературі як її краще надбання.

Юрій БУРЛЯЙ

ЗМІСТ

Гуморески

	Стор.
Розчарування	5
В лазні	8
І тут революція	12
Як я став хуліганом	15
Про вудку, рибку і взагалі	19
Кінь у повітрі	25
Невже	27
«Оскуденіє»	30
Товариш Делегатенко про лінії	34
Цифри промовляють	36
Популярність	40
Стихія	42
Чужоземна мова	47
Хижак	49
Мій друг Небарись	50
Номерок і печатка	55
Солідарність	57
Дачні мученики	59
Міжнародне становище	63
Христос воскрес	66
Діалектика	68
Теорія і практика	71
Помбухові штани	73
Оздоровлення апарату	77
Спадщина	80
Три погляди	81

	Стор.
«Лицарі»	82
У дорозі	84
Передова людина	86
Незамінимий	90
На ниві культурній	94
Ярмарок у Полтаві	98
Універсальність	102
Що може наробити звичайна чесна газетна об'ява	106
Без моралі	110
Собака — друг людини	112
Нещасні	117
Воша	122
До чортиків	128

П а р о д і і

Людина з того світу	135
Диб-диб на селоII	137
Федька Гуска письменник	140
Вода	143
Небезпека	145
Про читачів	147
Перспективонька	149
«Пропорція з'єднань»	151
Відкритий лист	156
Василь Чечвянський. <i>Юрій Бурляй</i>	159

Чечвянський Василь Михайлович.
Юморески.
Видавництво «Радянський письменник».
(На українському мові)

Редактор *А. Т. Мороз*
Художник *Ю. І. Яромінок*
Художній редактор *М. Н. Вальчук*
Технічний редактор *А. А. Вовк*
Коректор *Є. С. Ратнер*

Здано на виробництво 17/III 1959 р. Підписано до друку 18/VII 1959 р. Формат 70×92/32. 5⁸/₁₆ фіз.-друк. арк., 6,5 ум.-друк. арк., 5,3 обл.-вид. арк.+1 вкл., БФ 04071. Тираж 17000. Зам. 9056. Ціна в оправі 2 крб. 70 коп.

Радянський письменник, Київ, Червоноармійська, 6.

Книжкова фабрика Головидаву Міністерства
культури УРСР.

Одеса, Купальний зав., 5.